

Prugberger Tamás – Csák Csilla – Károlyi Géza –
Törő Emese – Nagy Zoltán

A fizetéseképtelenségi eljárások szabályainak kritikája¹

A tanulmány kritikai elemzését adja az inszolvencia magyar szabályozásának. Megvizsgálja az USA és a nyugat-európai országok (Németország, Ausztria, Olaszország, Franciaország, Anglia és Svájc) ide vonatkozó törvényeit. A törvényeken túl vizsgálja a hozzájuk kapcsolódó lehetséges precedenseket is. A szerzők összehasonlítják a magyar fizetéseképtelenségi eljárást a külföldi államok jogával és a korábbi magyar jogi rendezéssel, végül pedig javaslatokat tesznek a jelenlegi magyar szabályozás megváltoztatására.

A jogi szabályozás rendszere és a rendszeren belüli általános rendelkezések

Rendszertani és dogmatikai vonások

A fizetéseképtelenségi jogot Magyarországon két alapvető jogszabály rendezi. Az egyik az 1991:IL. tv., amely a csődeljárásról, a felszámolási eljárásról és a végelszámolásról szól (továbbiakban: Cstv), míg a másik az 1994:LXVI. tv., amely a munkáltató fizetéseképtelensége esetén a bérgarancia-alapból történő munkavállalói bérek kifizetését rendezi.

Az 1881. évi csődtörvény (XVII. tc.) és az 1931. évben módosított a csődön kívüli kényszeregyezségről szóló 1916. évi V. tv. hatályon kívül helyezése után az inszolvencia jogi intézménye mintegy 40 évig szünetelt. Az 1992. január 1-én hatályba lépett s azóta több ízben módosított Cstv. – ellentétben az újabb nyugat-európai egységes fizetéseképtelenségi joggal – a fizetéseképtelenségi jogot összekapcsolja a fizetéseképtelenségtől független végelszámolási joggal is. Ennek következtében a Cstv. egyfelől két fizetéseképtelenségi eljárásból, amely egyrészt az elsősorban csődegyezségi úton vállalatmegmentést célzó csődeljárásból, másfelől pedig a megmentésre alkalmatlannak minősített cég felszámo-

Prugberger Tamás DSc a Miskolci Egyetem és a Debreceni Egyetem egyetemi tanára.

Csák Csilla PhD a Miskolci Egyetem tanszékvezető egyetemi docense.

Károlyi Géza PhD a Debreceni Egyetem tanszékvezető egyetemi docense.

Törő Emese a Debreceni Egyetem adjunktusa, PhD doktoranda.

Nagy Zoltán a Miskolci Egyetem tanársegéde, PhD doktorandusz.

¹ A tanulmány a dr. Károlyi Géza, a Debreceni Egyetem Gazdasági Jog Tanszékének tanszékvezető egyetemi docense által vezetett FKP 0025/2001-2004. számú kutatási program egyik záróanyaga. A program résztvevői egyetemközi kapcsolatban jelen tanulmány szerzői voltak.

lására irányuló intézményből és egy, a nem fizetésképtelen gazdálkodó szervek jogutód nélküli megszüntetési eljárásából tevődik össze.

A két fizetésképtelenségi intézmény egymással annyiban áll kapcsolatban, hogy egyfelől ha a csődeljárásban az egyezség létrehozatala meghiúsul, a csődbíróság határozattal felszámolási eljárássá alakítja át, másfelől pedig a felszámolási eljárásban is lehetőség van egyezség megkísérlésére. Alapvetően ez a kettébontás nem lenne problematikus. Problematikussá csupán az teszi, hogy a kérelmezők köre elválik egymástól. Míg a csődeljárást csak az adós kérhet önmaga ellen, mindjárt kérve a hitelezőktől cégmentésre irányuló egyezségi tárgyalást és fizetési haladékokat, addig a felszámolási eljárást adós mellett a hitelezők is kérhetik. E kettébontásnak és a fizetésképtelenségi eljárásnak nem egységes kezelésének legnagyobb hibája, hogy csődeljárást az adós vagy egyáltalán nem (lásd évente megindított csődeljárások alacsony számát), vagy csak általában akkor kezdeményez, ha a cége már teljesen eladósodott és nem lehet már rajta segíteni.

A fizetésképtelenségi jognak a saját megszűnési elhatározáson alapuló végelszámolási eljárással való összekapcsolását indokoltta teheti az, hogy az eljárás technikája mindháromnál hasonló. Továbbá a gazdálkodó szerv mindhárom formájú megszűnése esetén a munkavállalók háromhavi bérének végső soron a bérgarancia-alap terhére történő kifizetésének biztosítására vonatkozó előírások is ugyanazok, amit a már említett 1994:LXVI. tv. szabályoz.

Ezt figyelembe véve a csőd-, a felszámolási-, és a végelszámolási eljárás egyrészt gazdasági/céjogi kérdés, amelyben nem inszolvenca-jellegű eljárás a végelszámolás, másrészt munkáltatói fizetésképtelenség esetén a bérgarancia-alapból történő bérfizetés pedig munkajogi kérdés. Ennélfogva a magyar fizetésképtelenségi jog is a nyugat-európaihoz hasonlóan egyfelől gazdasági/céjogi, másfelől munkajogi intézmény.

A nyugat-európai jogrendszerekben a nem fizetésképtelenségi eljárással összefüggő **végelszámolás kivétel nélkül elkülönül a csőd- és felszámolási eljárástól.**

A nyugat-európai új fizetésképtelenségi jogban **egységes fizetésképtelenségi eljárás** keretében jelenik meg az adós megmentésére irányuló előzetes egyeztetési és megoldást kereső eljárás, valamint ennek eredménytelensége esetén a felszámolási eljárás.

Ezzel összefüggésben az EU tagállamok szinte mindegyikében egységes szabályozást találunk a korábban az adós által kezdeményezett és az 1948 előtti magyar csődjogban is külön jogforrással szabályozott csődön kívüli kényszeregyezségi eljárás és az ugyancsak külön törvénnyel szabályozott csődeljárás² vagy az adósság egy részének az elengedésében (concordato preventivo) való megegyezés esetén is.

A fizetésképtelenségi eljárást – akár a bajba jutott vállalat megmentésére, akár pedig felszámolásra, akár pedig mindkettőre irányul – **nemcsak az adós önmaga ellen, hanem a hitelezők is megindíthatják az adós ellen**³ (Smid 2002:36). Ez akkor is így van, ha a gyakorlatban a vállalat megmentésére irányuló fizetésképtelenségi eljárást többnyire az adósok, nem pedig a hitelezők kezdeményezik⁴ (Smid 2002:39).

Hasonló megoldást alakított ki az angol szabályozás is, az osztrák-olasz fizetésképtelenségi jog korszerűsítésével egyidőben, amikor az inszolvenca-eljárást megnyitó végzést, az ún. „voluntary winding up”-ot az adós vagy a hitelezők kérelmére az illetékes

² 1916. V. tc. és 14101926 MESZ r. a csődön kívüli kényszeregyezségi eljárásról, valamint 1881: XVII. tv. a csődeljárásról.

³ Németország

⁴ Nagy-Britannia

„csődbíróság” hozza meg. Ez esetben a vagylagosan elrendelésre kerülő hitelbiztosítás (floating charge), illetve kényszercsődbiztosítási (recervership) a működés mellett a vállalat tovább tud egzisztálni, mialatt a tárgyalások az adós és a hitelezők között folynak⁵ (Smid 2002:39-40).

Az USA-ban is az 1978-ban hatálybalépett „Bankruptcy Code” is az adósnak a gazdasági életbe való tehermentes visszatérésének, a „fresh start”-nak az elősegítését tekintve elsődlegesnek⁶ (Smid 2002:42).

Legtovább halogatta a csődjog reformját a Német Szövetségi Köztársaság, amely azonban 1999-ben a régi "Konkursordnungot" és a "Zwangsvollstreckungsordnungot" a fizetéseképtelenségi eljárás egységesítése mellett szintén felcserélte egy új „Insolvenzordnung” hatálybaléptetésével. Az új Insolvenzordnung (Ins. O.) ugyancsak bevezette a vállalat megmentését célzó „közbenső eljárást”, vagyis a „Vorverfahren”-t, amely alatt a cég továbbvitelével megbízott ideiglenes csődgondnok látja el a vagyonnal és a gazdaság működésével kapcsolatos ügyleteket, amely kiterjed a hitelezői közgyűlés jóváhagyásával az „átruházó szanálásra” is. Az adósságot a hitelezőknek teljesen alárendelt helyzetbe hozó "Zwangsvollstreckungsverfahren" helyett az új Ins. O. bevezette az adósságot mellérendeltebb helyzetbe hozó „Vergleichungsverfahren” a felszámolást elkerülendő újrakezdési, illetve újrakezdési céllal, ahol – mint a már említett egyezségekre irányuló eljárásoknál – a vállalat átruházással vagy betársulással történő feltökésítés és reorganizált továbbműködtetés a szempont⁷ (Smid 2002:18-20).

Tanulság mindezekből a magyar jogalkotás számára, hogy az új Fizetéseképtelenségi Törvényben meg kell szüntetni a csődeljárási (szanálási) és a felszámolási eljárás jelenlegi kettébontását, egységesítve az eljárást, amely eljárás megindítását az adós és a hitelező(k) egyformán kezdeményezheti(k). Ezzel kapcsolatosan, tehát akár az adós, akár a hitelező nyújtja be a bírósághoz a felszámolási eljárás iránti kérelmet, a bíróság a felszámolási eljárást meghatározott időtartamra köteles legyen felfüggeszteni a felszámolást elkerülendő tárgyalások lefolytatása és az ezt célzó egyezségeket megkötése érdekében.

A jelenlegi magyar Cstv. a szerkezetét illetően még mindig az 1948 előtti fizetéseképtelenségi jogunknak felel meg, ahol az 1916:V. tv. szabályozta az adós által kezdeményezhető csődön kívüli kényszer egyezségi eljárást, amely a Cstv. szerinti csődeljárásnak felel meg, míg az 1981:XVII. tv. rendezte a hitelezők, de az adós által is (öncsőd) megindítható csődeljárást, amely lényegében a ma hatályos Cstv. felszámolási eljárásával egyezik. Ebből is látható, hogy a mai magyar fizetéseképtelenségi jog mindmáig nem tudott elszakadni attól a széttagolt klasszikus fizetéseképtelenségi jogi szabályozástól, amelynek elsődleges célja nem a bajba jutott adósnak a nehézségeken való átsegítése volt, hanem éppen ellenkezőleg, a gazdasági életből való gyors kiiktatása abból a célból, hogy a még megmaradt vagyonból a hitelezők minél nagyobb mértékben követeléseikhez hozzájuthassanak. A mai magyar jogi rendezésben ez a szemlélet még mindig kísért, ami akadályozza a fizetéseképtelenségi jog egybefüggő egységes szemléletét és jogi szabályozását.

A hitelezőket mindhárom eljárásban a **hitelezői választmány** képviseli. A választmány megalakulásának feltétele, hogy az adós helyett eljáró vagyongfelügyelő, vagy felszámoló, ill. végelszámoló felhívására bejelentkezett olyan hitelezők hozzájáruljanak, akik a bejelentett hitelezői követelések legalább egyharmadával rendelkeznek. Ezek a hitele-

⁵ Anglia és Wales

⁶ Anglia és Wales

⁷ Németország

zók maguk közül választják meg a három tagú választmányt. A választmányt létrehozó hitelezőkhöz a választmány megalakulását követően utólag is csatlakozhat hitelező, ha elfogadja a választmányalapító megállapodás feltételeit. A választmány megalakításáról, tagjairól és jogairól a hitelezők 8 napon belül tájékoztatni kötelesek az eljáró bíróságot az adóst, a vagyonfelügyelőt/felszámolót, ill. a végelszámolót.

Az eljáró bíróság rendeli ki a **vagyonfelügyelőt**, aki a csődeljárásban gondoskodik a vagyon megőrzéséről és arról, hogy az adós kintlevőségei behajtásra, tartozásai pedig nyilvántartásba kerüljenek. A vagyonfelügyelő egyben arra is felügyel, hogy az adós a vagyont a hitelezőktől ne vonhassa el. A felszámolási és a végelszámolási eljárásban ugyanazt a tevékenységet, valamint a felszámolást a **felszámoló**, illetve a **végelszámoló** végzi. Ha a csődeljárás felszámolási eljárásá alakul át, a vagyonfelügyelőfelszámolóvá válhat.

Az adós vezetője, a vagyonfelügyelő, a felszámoló és a végelszámoló a csőd-, a felszámolási- és a végelszámolási eljárás alatt kérelemre 15 napon belül tájékoztatni köteles: a) a hitelezői követelések legalább 10%-át képviselő hitelezői csoportot az adós vagyoni és pénzügyi helyzetéről; b) a munkavállalói képviselőt ellátó az üzemi tanácsot, ennek hiányában pedig az üzemi szakszervezetet, ha pedig ez sincs, a munkavállalók által megbízott képviselőket, valamint a munkaügyi központot a munkavállalókat érintő kérdésekről. Ez utóbbihoz kapcsolódik egy felől az Mt. 94/A és köv. §-aiban szabályozott csoportos létszámleépítés, mely összhangban áll a 98/50 sz. EU irányelvvel módosított 77/987. sz. EGK irányelvvel, másfelől a munkáltató fizetésképtelensége esetén a 3 havi bérkifizetést lehetővé tevő bérgarancia-alapról szóló 1994:LXVI. tv., amely viszont nem áll összhangban a 80/987. sz. EGK irányelvvel.

A csőd-, a felszámolási-, és a végelszámolási eljárás lefolytatására az adós, ill. a végelszámolást elhatározó szerv székhelye szerint illetékes megyei-fővárosi bíróság illetékes, amely peren kívüli eljárásban jár el.

Általános és intézményeken átívelő szabályok

A Cstv. I. fejezetébe foglalt „általános rendelkezések” először a három intézmény fogalmát határozza meg. Eszerint a csődeljárásban az adós fizetési haladékot (moratorium) kezdeményez csődegyezség megkötésére kísérletet téve. Ezzel szemben a felszámolási eljárásban a fizetésképtelen adós jogutód nélküli megszüntetése és maradék vagyonának felosztása a cél, végelszámolás során pedig egy nem fizetésképtelen gazdálkodó szervezet határozza el jogutód nélküli megszüntetését hitelezőinek kielégítése mellett.

Összehasonlítva a magyar fizetésképtelenségi eljárás itt bemutatott szereplőit a külföldi államok jogával és a korábbi magyar jogi rendezéssel, az tűnik ki, hogy az előző, 1948 előtti magyar joggal szemben a **bíróság** a mai „csőd-” és „felszámolási” eljárásban az általa kirendelt **vagyonfelügyelő**, illetve **felszámoló működését a mai jogi szabályozás nem ellenőrzi megfelelően**. Korábban a kényszeregyezségi eljárásban a hitelezői választmány kérelmére a hitelezők közül kirendelhető volt az **ellenőrző biztos** vagy **bizottság**, aki a vagyonfelügyelőt a vagyon kezeléséről, és az általa tett intézkedésekről bármikor beszámoltathatta. Az ellenőrző bizottságnak, illetve biztosnak ez a funkciója mind a csődön kívüli kényszeregyezségi, mind pedig a csődeljárás során egyaránt érvényesült. További biztosítékot jelentett a hitelezők, de egyúttal az adós részére is, hogy a csődeljárás során az eljáró bíróság egy bírót vagy bírósági titkárt **csődbiztosként** rendelt ki, akinek a **csődtömeggondnok** rendszeres beszámolási kötelezettséggel tartozott, és

akinek az intézkedéseivel szemben az adós és a hitelezők egyaránt panasszal fordulhattak a csődbiztoshoz. A csődtömeggondnok határozatával szemben elsőfokú rendes és másodfokú rendkívüli jogorvoslattal lehetett élni.

Mai jogunk a csődeljárás vagyonfelügyelőjével, valamint a felszámolási eljárás felszámolójával szemben ilyen ellenőrző eszközöket nem épített be a Cstv-be. Szabályozása hasonló, mint az új **német** fizetésképtelenségi jogé, ahol a jogirodalom felveti, hogy a „közbenső eljárásban” (Vergleichverfahren) funkcionáló „ideiglenes csődgondnok erős jogállása” egyrészt a teljesen hatalomvesztett adóst kiszolgáltató helyzetben tarthatja, másrészt pedig a hitelezőktől is bizonyos mértékig függetleníteni tudja magát. Ezért a német jogirodalom egyre szélesebb körben veti fel az ideiglenes csődgondnok hatáskörének szűkítését és jogállásának a régi „zárgondnok” jogállásához közelítését⁸ (Smid 2002:17). Az insolvencia eljárás lefolytatására elsőfokon az „Amstgericht” az illetékes⁹ (Smid 2002:18).

Az elsők között bevezetett új, egységes **osztrák** fizetésképtelenségi jog szerint a reorganizációs eljárással kezdődő és csak ennek sikertelensége esetén csődeljárássá átforduló egységes fizetésképtelenségi eljárás mind az adós, mind a hitelezők részéről történő megindításának két irányvonala van, mivel a régi magyar joggal egyezően a magánszemély ellen indítható csődeljárás lefolytatására a Kreisgericht (járásbíróság), míg a gazdasági cégekkel szemben a „Gerichtshof in erstem Instanz” (elsőfokú törvényszék) jogosult (Smid 2002:19). A fizetésképtelenségi eljárásban (Insolvenzverfahren) a hitelezők oldalán attól függően, hogy reorganizációs, vagy csődeljárási fázisban van, a reorganizációs fázisban **hitelezői közgyűlés** és a **hitelezői tanács**, továbbá **reorganizációs gondnok**, illetve a „konkurs-fázisban” a **hitelezői választmány** és a **csődgondnok** a szereplők. A hitelezői tanácsot, illetve a hitelezői választmányt a hitelezői közgyűlés jelöli ki a reorganizációs, ill. a csődgondnok tevékenységének az ellenőrzésére. A reorganizációs, ill. a csődbíróság a fent hivatkozott régi magyar joghoz és a korábbi német zárgondnoki (Konkursordnung) jogállásához hasonlóan ellenőrzi a reorganizációs/csődgondnok működését¹⁰ (Smid 2002:29; Schaibl 1984:219-223). Ezen az osztrák reform nem változtatott. A hitelezői közgyűlés erőteljes jogosítványa a reorganizációs egyezség megszavazása vagy elutasítása, amelyre a hitelezői tanács előzetes előterjesztése alapján kerül sor.

Az **olasz** fizetésképtelenségi jogban az eljárás adósi vagy hitelezői kezdeményezésre „üzleti felügyeleti eljárást” (amministrazione controllata) indít meg a bíróság. Ebben az eljárásban a bíróság egy általa kirendelt felügyelőre bízta a cég gazdaságvitelének a figyelemmel kísérését, akire azonban nem száll át az adós cég ügyvezetése. A bíróság (tribunato) által elrendelt felügyeleti vizsgálat általában csak egyszeri szanálási vizsgálatot tartalmaz, de a hitelezők kérelmére a bíróság elrendelheti az adós ügyvezetési jogainak a korlátozását. Az így elrendelt felügyelet (amministrazione controllata) a felügyelő (commissario giudiziale) kirendelését vonja maga után, amely az osztrák reorganizációs gondnok jogállásához hasonlít. Kivételesen a bíróság a hitelezők kérelmére vagy hivatalból elrendelheti, hogy a cég vezetését és az adós vagyonának a kezelését a felügyelő vegye át. A felügyelet (amministrazione controllata) elégtelensége esetén legtöbbször azonban csak „concordato preventivo”-ra kerül sor, ami a német és az osztrák csődkerülő egyezségi

⁸ Németország

⁹ Németország

¹⁰ Ausztria

eljáráshoz hasonlít (Smid 2002:34-35). A felügyelő tevékenységét a hitelezői választmány, de az adós is – az osztrák joghoz hasonlóan – jogosult ellenőrizni és tevékenységével szemben a bíróságnál fellépni. Abban az esetben, ha az egyezség (concordato preventivo) az adósi cég vagyonának a hitelezői cégek egyikére vagy másikára, vagy pedig külső cégre történő átruházását tartalmazza, éppen úgy, mint rendes liquidációs eljárásban, az adós társasági jogi szerveiről a rendelkezési jogosultság a bíróság (tribunale) által kirendelt liquidátorokra száll át. A liquidátorok kirendelésére a hitelezők által megkötött igazolt egyezség alapján kerül sor. Ez a „caso di cessione die beni” eljárás végeredményét nézve a csődlikvidációs eljárással egyező (Smid 2002:36-37).

Az osztrák és az olasz megoldás között helyezkedik el a szintén meglehetősen rugalmas **francia** megoldás, ahol ugyancsak mindkét oldalon álló fél által kezdeményezhető inszolvenca-eljárás első, reorganizációs fázisában az adós céget a csődbíróság szanalási és hitelező/kielégítési terv elkészítése hívja fel, amelyet a hitelezőkkel kell megtárgyalnia, és velük kell egyezségekre jutnia. Az egyezségi tárgyalás során az adós kísérletet tesz arra, hogy a hitelezőktől haladékat kapjon a cége fizetési egyensúlyának helyreállítására, a tartozások átütemezése, részbeni elengedése vagy egyes vállalati részlegek eladása útján. A létrehozott egyezségeket a bíróság jegyzőkönyvezi és az egyezség végrehajtására **biztos** kinevezésével felügyel, aki 6 havonta köteles jelentést tenni a bíróságnak. Ha az adós cég nem tud megfelelni az egyezségben foglaltaknak, illetve a terv előírásoknak, úgy hivatalból vagy hitelezői közgyűlés, illetve választmány kérelmére elrendeli a terv felbontását és a csőd megnyitását, ahol még utolsó mentőövként szóba jöhet a csődön kívüli kényszer-egyezséghoz hasonló **bírói elszámolás** (Prugberger 1984:124-125).

A **svájci** és az **amerikai** (USA) reorganizációs eljárás is hasonlóképpen az adós részéről egy **csődterv** bemutatásával indul. A fizetéseképtelenségi eljárás az USA-ban a csődtörvényeszk (bankruptcy court) felügyelete mellett folyik le. Az eljárás megindítója a bíróság közreműködésével a hitelezőket értesíti az eljárás folyamatba tételéről, amely tartalmazza a hitelezői közgyűlés helyét és idejét. A csődtervet e hitelezői közgyűlés tárgyalja meg. Az adós az eljárás közben a csődbíróság védelme alatt áll. A csődbíróság feladata a hitelezőket a szanalási eljárásba bevonni, aminek lefolyása alatt főszabályként az adós továbbra is maga vezeti a céget és csak kivételes esetben kerül sor a cégvezetés bírósági felügyeletére a hitelezői választmány indokolt előterjesztése alapján. Egyébként a szanalási eljárásban az adósi vagyonkezelés és ügyvitel (depor in possession) érvényesül. Ha a reorganizációs eljárás sikertelensége miatt csődeljárásra kerül sor, egy vagy több „corporate officie”-t rendel ki a bankruptcy court, aki(k) a felszámolást az ügyvezetők, ill. a kirendelt vagyonkezelők közreműködésével lebonyolítja(k). Tevékenységükről a csődbíróságnak rendszeresen beszámolni kötelesek¹¹ (Smid 2002:43).

Az **angol** fizetéseképtelenségi jog a magyarhoz hasonlóan kétféle eljárást különböztet meg, aszerint, hogy az adós vagy a hitelező(k) indítja(k) meg az eljárást. Ha az adós indítja meg, akkor a csődbíróság az adósi társaság határozata alapján jelöli ki a **csődbiztos** (reservier). Ez a „voluntary winding up”. A „demand noticed procedure”-t a hitelező indítja meg. Ha a csődbíróság közreműködésével kibocsájtott „demand noticed”-re az adós 21 napon belül nem fizet, a bankruptcy court a céget fizetéseképtelenné nyilvánítja, és csődnitő végzéssel megbízottként „official reservicer”-t rendel ki. A bíróság a hitelezők kérelmére „privat recervierr”-t is kijelölhet a hitelezők kívánsága szerint, ha ők működé-

¹¹ USA

sének megfizetését külön vállalják¹² (Smid 2002:39). Ugyanakkor e csődgondnoki megoldás helyett választható a **hitelbiztosítási rendszer** (floating charge), ahol reservier helyett „recerviership” felügyeli az adós reorganizációs jellegű ügyvezetését. A hitelbiztosítási rendszer esetében egy szerződésteljesítésre kötelező bírói döntése kerül sor, aminek megvalósulását a recerviership ellenőrzi. A hitelbiztosítás alatt álló adós minden jogi helyzetét zavaró körülményt kivédhet, és adott esetben recervier kijelölését kérheti a bíróságtól vagy „injunction”-t kérelmezhet, függetlenül attól, hogy az őt zavaróval jogviszonyban áll vagy sem. Ez a helyzet ún. „**konkretizáció**” (concretisation) beálltáig áll fenn, amikor is a hitelbiztosítás „fixed charge”-vé, azaz **kényszercsődbé** válik **kényszercsődbiztos** kirendelése mellett. Ekkor szűnik meg a társaság rendelkezési joga a vagyona felett. A kényszer-csődbiztos kirendelésére az adós részéről a hitelezőnek történő **biztosítékadás** esetében kerül sor a hitelező kérése alapján, de csak akkor, ha a recervier kirendelését a csődbíróság igazságosnak és méltányosnak találja. A csődbiztos (recervier) jogosult a cég szerződéseit továbbvezetni és arról dönteni, hogy a céget szétbontva részenként értékesíti vagy szanalás mellett tovább működteti. A recervier hatáskörében tehát a magyar felszámolóhoz, illetve a német csődgondnokhoz hasonló túlzott hatalom összpontosul, amelylyel mind az adós, mind pedig a hitelezők hátrányára vissza tud élni. Nem vitás, hogy a magyar fizetésképtelenségi jog – helytelenül – ezt a megoldást vette át.

Összegezve az eddigieket, megítélésünk szerint a **magyar fizetésképtelenségi jog újrakodifikálása során** a tradícióknál is fogva hozzánk a legközelebb álló és ugyanakkor mégis korszerű **osztrák megoldást kellene alapul venni**, ahol az insolvencia intézménye és jogi eljárása a legáttekinthetőbb és a legkevésbé bonyolult, ezen kívül pedig mégis az eljárásban szereplő hivatalos tényezők (szervek) hatásköreinek a meghatározása mind az adósi, mind a hitelezői jogok és érdeket számára megnyugtató biztosítékokat jelent.

Bár marginális kérdésnek látszik, érdemes kitérni arra is, hogy Magyarországon valamennyi csőd- és felszámolási eljárásban a megyei bíróságok járnak el. Ez az általános egyébként a nyugat-európai államokban is. Ez alól Ausztria azonban annyiban jelent kivételt, hogy a cégekkel szemben indítható fizetésképtelenségi eljáráson kívül ismeri még a magánszemélyekkel szembeni csődnytás lehetőségét is, amivel kapcsolatos eljárás járásbírói hatáskörbe tartozik. Ez a megoldás adaptálható volna a hazai fizetésképtelenségi jogba is, azzal a különbséggel, hogy nem minden magánszeméllyel, hanem az **egyéni vállalkozói** igazolvánnyal működő vállalkozókkal szemben lehetne fizetésképtelenségi eljárást kezdeményezni. Ezt a követelményt a gazdasági élet biztonságossága tétele is indokolja.

A csődeljárás mint a nyugat-európai reorganizációs eljárás megfelelője

A csődeljárás megindítása

A Cstv. értelmében csődeljárás iránti kérelmet csak adós vezetője nyújthat be. Nem nyújtható be kérelem, ha az adós 2 éven belül már részesült fizetési haladékban. A Cstv-nek ez a rendelkezése ellentétben áll a mai nyugat-európai insolvencia jog elveivel, amely a „domin-effektus” megelőzése érdekében, ami – miként erre már utaltunk, – az adós

¹² Anglia, Wales

lehetőség szerinti megmentését preferálja. Vannak olyan nézetek is, amivel nem tudunk azonosulni, hogy „a csődeljárás kihalt, nem működő jogterület, amivel nem érdemes foglalkozni, ehelyett minden figyelmet a tömeges felszámolási eljárások felé kell fordítani” (Csóke et al 2001:82).

A kérelem benyújtásához az adós legfőbb szervének hozzájárulása szükséges. A kérelem benyújtásáról a munkavállalókat, a szakszervezeteket, az üzemi tanácsot (üzemi megbízottat) tájékoztatni kell. A csődeljárás iránti kérelemhez az előzőn túl mellékletként csatolandó: a) a három hónapnál nem régebbi egyszerűsített mérleg; b) az adós adószáma; c) a hitelezői névsor; d) a hitelek összege és lejáratidőpontja; e) a közzétételi költségbefizetést igazoló okirat; f) nyilatkozat arról, hogy két éven belül az adós nem részesült fizetési haladékban.

Ha a csődeljárás kezdő időpontjával (amikor a kérelem a bírósághoz megérkezik) egyidejűleg vagy azt követően felszámolási kérelem is érkezik az adóssal szemben, e kérelem elbírálását a bíróság a csődeljárás jogerős befejezéséig felfüggeszti.

Az adós a bírósághoz történő kérelembenyújtással párhuzamosan a fizetési haladék eléréséhez szükséges hitelezői egyetértés megszerzését célzó tárgyalásra a csődeljárás kezdő időpontjától számított 30 napon belül az ismert hitelezőket közvetlenül, az ismeretlen hitelezőket pedig hirdetmény útján hívja meg. A hirdetményt a csődeljárás kezdő időpontját követő 3 napon belül két országos napilapban kell közzétenni.

A fizetési haladék elérésére irányuló tárgyalás

A csődeljárás megindításától számított 30 napon belül a fizetési haladék elérésére irányuló tárgyaláson az adósnak kérnie kell a hitelezők egyetértését a fizetési haladék megadásához. Az egyetértés akkor megadott, ha a lejárt hitelezői követelések jogosultjainak több mint a fele, a le nem járt hitelezői követelések jogosultjainak pedig több mint egynegyede egyetért a fizetési haladék megadásával és ezen kívül a mindkét csoportba tartozó hitelezők együttes követelése eléri az összes hitelezői követelés (adósság) kétharmadát. Nyilvánvaló a jogalkotói szándék: alaptalan csődigény ne vezethessen az eljárás szükségtelen elhúzásához. Azonban véleményünk szerint a jogszabály ezen rendelkezése szigorú, egyrészt összetettsége, másrészt a határidő rövidsége miatt, holott ez a egyik legfontosabb mozzanata, hiszen az eljárás esetleges sikere vagy kudarca már az eljárás ezen szakaszában eldőlt. A tárgyalás eredményét (jegyzőkönyvet) az adós három napon belül írásban közölni köteles a bírósággal. A bejelentéshez a hitelezői egyetértési nyilatkozatokat mellékelni kell.

A fizetési haladék bírósági elbírálása

A bíróság a bejelentést követően végzéssel dönt: a) vagy az eljárás megszüntetéséről; b) vagy a fizetési haladék megadásáról.

A bíróság az eljárást akkor szünteti meg, ha: a) a csődeljárási kérelmet nem az arra jogosult nyújtja be [E szabály helyessége vitatható]; b) hiánypótlásra visszaadott kérelmet az adós 8 napon belül nem egészíti ki, vagy ismét hiányosan terjeszti elő; c) nincs meg a legfőbb szerv előzetes egyetértése; d) a korábbi fizetési haladék megadása óta 2 év még nem telt el [e szabály is vitatható]; e) az adós a fizetési haladékhoz a hitelezők egyetértését nem kapta meg vagy f) a tárgyalás eredményének bejelentésére előírt határidőn

belül bejelentést nem tesz; g) külön nem sorolja fel a törvény, de értelemszerűen e körbe sorolható, ha az adós kérelmét visszavonja. Ezekben az esetekben a bíróság intézkedik a csődeljárás megszüntetéséről szóló végzésnek a Cégközlönyben való közzétételéről.

Az itt említett körülmények fenn nem állása esetén a bíróság fizetési haladékat megadó végzést hoz. E végzés alapján az adóst 90 napig tartó moratórium illeti meg a már lejárt és az ezt követően esedékessé váló követelések tekintetében. A moratórium azonban nem terjed ki az ún. privilegizált követelésekre: a) a munkabérekre és a bérjellegű juttatásokra; b) a társadalombiztosítási járulékfizetési kötelezettségekre; c) a foglalkoztatás-elősegítési és a munkanélküli segélyezési járulékokra; d) a tartási és kártérítési járadékokra, ill. fizetési kötelezettségekre (munkavállalót a munkahelyen ért károk); e) szakképzési hozzájárulási kötelezettségekre; f) a víz-, és csatornadíjra; g) a vagyonfelügyelő költségeire; h) az általános forgalmi adófizetési kötelezettségre a csődeljárás kezdő időpontja után keletkezett követelések vonatkozásában.

A moratórium joghatása

A moratórium tartama alatt a késedelmes teljesítéshez fűződő jogkövetkezmények nem állnak be, és az adóssal szembeni pénzkövetelések végrehajtása szünetel. A hitelezői követelések azonban a moratórium ideje alatt is kamatoznak. A moratórium tartama alatt az adós a csődeljárás kezdő időpontjában fennálló követeléseket nem teljesítheti, az utóbb esedékessé vált követeléseket nem köteles teljesíteni.

A bíróság az adós és a II/2. pontban megjelölt arányt képviselő hitelezők (hitelezői választmány) kérelmére a 90 napos moratóriumot legfeljebb 60 nappal meghosszabbíthatja. A kérelmet a moratórium lejárta előtt kell a bírósághoz benyújtani. A meghosszabbítási kérelemnek helyt adó végzéssel szemben fellebbezésnek nincs helye. A moratórium meghosszabbításáról szóló végzést a Cégközlönyben haladéktalanul közzé kell tenni.

A vagyonfelügyelői közreműködés

A vagyonfelügyelőt a bíróság a moratóriumról szóló végzésben rendeli ki a felszámolói névjegyzékben szereplő felszámolók közül. Az adós szervezetének vezetője az ügyvezetői hatáskörét csak a vagyonfelügyelői jogok megsértése nélkül gyakorolja. A vagyonfelügyelő feladata: a) áttekinteni az adós vagyoni helyzetét; b) figyelemmel kísérni az adós gazdasági tevékenységét; c) jóváhagyni az adósnak a csődeljárás megindítását követően keletkezett kötelezettségvállalásait; d) felhívni az adóst követeléseinek érvényesítésére és ellenőrizni annak megtörténtét; e) keresettel megtámadni az adós által kötött olyan ingyenes vagy előnytelen szerződéseket, amelyek a hitelezői kielégítések fedezetének csökkentéséhez vezethetnek. Emellett a vagyonfelügyelő csak olyan kifizetéseket hagyhat jóvá, amelyek az adós célszerű működéséhez szükségesek.

A vagyonfelügyelőnek a felek jogos érdekét sértő tevékenységével szemben a tudomásszerzéstől számított 8 napon belül a bíróságnál kifogással lehet élni. Ha a kifogás alapos, a bíróság a vagyonfelügyelő intézkedését megsemmisíti és megfelelő intézkedésre kötelezi. Ellenkező esetben a kifogást elutasítja.

A csődeljárás megszüntetésével vagy a csődeljárásnak felszámolássá történő átalakulásával a vagyonfelügyelői tisztség megszűnik a felszámoló kirendelését követően. A

vagyonfelügyelő díját és igazolt költségeit az adós viseli. Mint már szó esett róla, a legtöbb esetben a volt vagyonfelügyelő válik felszámolóvá.

Csődeljárási egyezség

Az adós a moratórium időtartama alatt a fizetőképesség helyreállítását és megőrzését célzó programot, valamint egyezségi javaslatot köteles készíteni és előterjeszteni, aminek alapján egyezségi tárgyalást kell tartania. Erre a tárgyalásra az adósnak meg kell hívnia az ismert hitelezőket és a vagyonfelügyelőt. A meghívókat 15 nappal a tárgyalást megelőzően kell kiküldeni, és egyidejűleg a tárgyalás helyét és idejét két országos napilapban is közzé kell tenni. A fizetési haladék tartama alatt több tárgyalás is tartható. Az egyezségi tárgyaláson a hitelezők személyesen vagy képviselői tján vehetnek részt. Az egyezséghez való hozzájárulás írásban is megadható. A hitelezői választmány a választmányi megállapodásban résztvevő hitelezők nevében és csak akkor köthet, ha a megállapodás erre felhatalmazza. Az egyezséghez a követelésekből a 2. pontban meghatározott arányban részesedő hitelezők hozzájárulása szükséges. Az így megkötött egyezség azokra az egyezségkötésre jogosult hitelezőkre is kiterjed, akik az egyezséghez nem járultak hozzá vagy szabályos idézés ellenére az egyezség megkötésében nem vettek részt (kényszeregyezség). Az egyezség azonban e hitelezőkre nem állapíthat meg kedvezőtlenebb feltételeket, mint amelyeket az egyezséghez hozzájáruló hitelezőkre megállapított.

Az egyezség keretében az adós tartozásait a hitelezők és harmadik személyek is átvállalhatják, valamint az adós vagyonában tulajdont szerezhhetnek, továbbá az adós kötelezettségeiért kezességet is vállalhatnak. E szabály teljesen egyezik a nyugat-európai inszolvenca jog megoldásaival, ami az adós további működését segíti elő.

Az egyezséget írásba kell foglalni, amelynek tartalmaznia kell: a) a hitelezők által elfogadott programot és végrehajtásának, valamint ellenőrzésének a módját; b) a teljesítési határidők esetleges módosítását; c) a követelések esetleges mérséklését, elengedését vagy átvállalását.

Az egyezséget a vagyonfelügyelőnek (3 napon belül, ha a tárgyaláson nem vett részt) jóvá kell hagynia, az adós pedig úgyszintén eme időn belül az egyezséget a bírósággal köteles közölni.

Ha az egyezség megfelel a törvényi előírásoknak, a bíróság végzéssel a csődeljárást befejezetté nyilvánítja. Az egyezségkötés meghiúsulása esetén a bíróság a felfüggesztett felszámolási folytatását rendeli el.

Értékelés

A Cstv. II. fejezetében szabályozott csődeljárás a megreformált nyugat-európai egységes fizetéseképtelenségi jog reorganizációs egyezségi szakaszának felel tulajdonképpen meg. Komoly problémának tartjuk a magyar szabályozásban a csőd- és a felszámolási eljárás egymástól történő elválasztását, vagyis azt, hogy a csődeljárásra, azaz mindjárt reorganizációs megmentésre irányuló egyezség megkísérlését célzó eljárás csak adósi kezdeményezésre indulhat, míg a hitelezők csak felszámolási eljárást indíthatnak, amely az adós cégének kiiktatására irányul. Bár enyhíti ezt a főszabályt az, hogy az adós kérelmére a felszámolási eljárás alatt is bármikor lehet reorganizációs egyezségi tárgyalást tartani. Előfordulhat azonban, hogy egyáltalán nem érdeke az adósnak a csődeljárás lefolytatá-

sa, mivel vagyont és tőkéjét más, jobban jövedelmező vállalkozásba kívánja átvinni, és ennek érdekében a vagyont titokban kivonja a felhagyni szándékolt vállalkozásából. Ha az adóst nem is vezeti ilyen szándék, fizetési nehézségeit viszont jó hírre megőrzése érdekében a legvégsőkig igyekszik fenntartani, és ha jelent is csődöt, olyan későn, hogy már csak felszámolásra kerülhet sor, a megtévesztett hitelezők pedig csak későn szereznek tudomást adós fizetési problémáiról és csak akkor lépnek, amikor már nincs igényük kielégítésére szolgáló vagyon.

Mindez amellet szól, hogy a jelenlegi Cstv-t felváltó **új fizetésképtelenségi törvényben az egységes fizetésképtelenségi eljárást mind az adós, mind a hitelezők egyaránt megindíthassák**, miként ez Anglia és Wales kivételével valamennyi nyugat-európai államban és az USA-ban is fenn áll. **Az eljárás megindítása után pedig** – függetlenül attól, hogy kinek az indítványára indult meg az eljárás – **azonnal reorganizációs egyezségi eljárásra kerülne sor**. A fizetési haladék elérésére irányuló tárgyalás lefolytatásához szükséges időre a **bíróság felfüggesztené az eljárást**.

A magyar jognak magára a csőd-, azaz a reorganizációs eljárásra vonatkozó szabályai alapján jók, bár annyiban sematikusak, hogy csak a bírói egyezségről szól. A kialakult nyugat-európai és amerikai jogi megoldások szerint – miként ezt az előző pont nemzetközi összehasonlító részében érintettük – a bírói egyezség mellett **magánegyezség** is létrehozható.

Az 1970-es évek, vagyis a fizetésképtelenségi törvények reformja előtt a magánegyezség létrehozására általában egy hónapos, meg nem hosszabbítható határidőt állapítottak meg az inszolvenca-rendtartások, ma azonban egységes mind a magán-, mind pedig a bírói egyezséggel egyaránt megköthető egyezségi eljárásra. Ausztriában és Svájcban 6 hét, Franciaországban 3 hónap, míg Olaszországban 6 hónap áll rendelkezésre (Prugberger 1984:113; Kiss 1982:39). Ezalatt az idő alatt bonyolítják le az adós vagyoni helyzetének a megvizsgálását, amelyet magánegyezséget megelőző eljárásban a **hitelvédelmi testület megbízottja**, nem pedig a bíróság által kiküldött vagyonfelügyelő végez el. A hitelvédelmi testület e feladat elvégzésével legtöbbször gazdasági-, és pénzügyi szakirodákat bíz meg. E megoldással a csődbíróság által kirendelésre kerülő vagyonfelügyelői monopólium letörhető. A hitelvédő testületen és a különböző gazdasági- és pénzügyi szakirodákon kívül az eljárásba az üzemi tanácsot, annak hiányában az alkalmazotti képviselést is szükséges bevonni. A hitelvédő testületnek és a felkért szakértői irodának, illetve a bíróság által kirendelt vagyonfelügyelőnek a feladata elősegíteni az egyezség létrejövetelét. Itt kell megjegyezni, hogy magánegyezségi tárgyalások során, ha a vagyonfelügyelői minőségben közvetítőként is egyezség létrehozójaként eljáró hitelvédő testület az adós részéről rosszhiszeműséget, pl. fizetésképtelenségének szándékos vagy rosszhiszemű halogatását és ezzel a hitelezők kielégítésére szolgáló vagyoni fedezet csorbítását tapasztalja, a magánegyezségi eljárást megszünteti a csődbíróságnak történő jelentéstétel mellett.

Minthogy a **magánegyezségi eljárásról** a jelenlegi magyar „csődjogi” szabályozás nem beszél, érdemes egy kissé részletesebben foglalkozni vele, mivel „de lege ferenda” feltétlenül szükségesnek tartjuk, hogy az új fizetésképtelenségi jogunk a reorganizációs eljárás kapcsán a nyugat-európai joghoz hasonlóan rendezze ezt az intézményt. A magánegyezség létrejövetelének előfeltétele általában az, hogy a hitelezők a követelés egy részét, minimum egyharmadát, többnyire azonban a felét adósságkifizetési ajánlatként elfogadják.

Bár a jogutódlással függ össze, de kiemelendő a munkáltatói jogutódlásról szóló 77/98-7. sz. EKG. irányelv 4. cikkelyének a 98/50. sz. EU-irányelv által a 4/a cikkellyel történt kiegészítése (*Berke 2001:240-245; Kiss 2001:661; Prugberger 2002:584-589*). Eszerint az átvevőnek a jogelőd cselekményeiért fennálló felelőssége, úgymint a jogelődnek az alkalmazottak irányában fennálló kártérítési, bérelmaradási és egyéb egy évre visszamenőlegesen fennálló kötelezettségeivel összefüggő kezesi felelőssége, valamint a reorganizációval kapcsolatos csoportos létszámleépítéssel együttjáró végkielégítés-fizetési kötelezettsége nem áll be.

A létrejövő magánegyezségnek a hitelezőkkel hitelt érdemlő módon (ajánlott levél útján) történő haladéktalan közlését a nyugat-európai inszolvenciaszabályok azzal írják elő, hogy arra, illetve azzal szemben az érintettek záros határidőn belül (általában 15 nap) észrevételt tehetnek. Észrevételek beérkezése esetén az egyezségben közreműködő hitelvédő testület vagy az annak megfelelő szerv értesíti azokat a hitelezőket, akik a követeléseiket bejelentették, majd az észrevételeket a hitelezői ellenészrevételekkel együtt eljuttatja az eljáró csődbírónak, aki esetleg tárgyalás tartása mellett vagy anélkül határoz az észrevételek és az ellenészrevételek tárgyában. Ha az egyezséggel szemben a megadott határidőn belül észrevételt nem terjesztettek elő vagy az alaptalannak bizonyult, a „**csődbíró**” az egyezséget jóváhagyja.

A mai modern fizetéseképtelenségi jog reorganizációs vagyonsfelügyelője – a magyar csődeljárás vagyonsfelügyelőjéhez hasonlóan – nem avatkozik be közvetlenül az ügyvitelbe, és nem vonja el az adóstól az ügyvezetést. A vagyonsfelügyelő jogköre az adós cég ellenőrzésére és a hitelezők tájékoztatására, a hitelezők érdekét védő biztosítási intézkedések elrendelésének kérelmezésére, bizonyos nagyságrend feletti ügyletek jóváhagyására illetve adós cég követeléseinek érvényesítésre történő felhívásra és az olyan szerződések megtámadására terjed ki, ami egyrészt a hitelezők fedezetét, vagy az adós működését veszélyeztetik. Véleményünk szerint a vagyonsfelügyelő jelenlegi hatáskörének kerete megfelelő, ennél nagyobb hatalmat a kezükbe adni nem indokolt.

A felszámolási eljárás

A felszámolási eljárás megindítása

A felszámolási eljárás az adós fizetéseképtelensége esetén, az adós, a hitelező, vagy a végelszámoló kérelmére vagy pedig a cégbíróság cégmegszüntetési értesítése alapján folytatható le. Megjegyezzük, hogy a cégbírósági eljárás megindításának lehetőségének fenntartását nem tartjuk indokoltnak, hiszen ha sem a hitelező, sem az adós nem érdekelt a fizetéseképtelenség megállapításában, akkor a cégbíróság milyen alapon kívánja az eljárás lefolytatását. A cégeljárás ismert szabálya szerint, ha valamely cég működésének törvényes feltélei nem állíthatók helyre, vagy nem állítják helyre, akkor a cégbíróság jogosult a céget megszüntetnek nyilvánítani. Ebben az esetben véleményünk szerint azonban csak a végelszámolás jöhet szóba, s a cégbíróság által kirendelt végelszámoló lehet az, aki – megismerve a cég vagyoni helyzetét – kezdeményezheti a felszámolási eljárás megindítását.

Ha a felszámolási eljárások hazai számának alakulását tekintjük, teljesen egyértelműen megállapítható, hogy a felszámolási eljárások mintegy 80-90%-ban hitelezői kérelemre indulnak, s az is tapasztalat, hogy a kérelmeknek csak mintegy 25-30%-a jut el a

felszámolás stádiumába. Ez is megerősíti álláspontunkat abban a vonatkozásban, hogy a felszámolási eljárás jelenlegi szabályai mereven elzárják a lehetőséget a fizetési problémával küzdő cég esetleges megmentésére, s jelenleg a hitelezők által kért felszámolási eljárások ténylegesen azt célozzák, hogy a hitelező esetleg elkerülhesse a peres eljárás hosszú és kényelmetlen bírósági procedúráját, s adós felszámolási eljárással való fenyegetésén keresztül próbálnak meg követelésükhöz hozzájutni, a szerzők gyakorlati tapasztalata szerint nem is eredménytelenül.

A hitelező által indítványozott felszámolási eljárás megindítása esetén a hitelezőnek meg kell jelölni az adós tartozásának jogcímét, a lejárat időpontját és azt, hogy adóst miért tartja fizetésképtelennek.

A fizetésképtelenségi okokat a jogszabály tételesen felsorolja. A lefolytatott végrehajtás eredménytelen volta vagy a csődeljárásban kötött egyezség nem teljesítése, az elismert tartozás az esedékességet követő 60 napon belüli ki nem egyenlítése valóban egyértelműen jelzi adós gazdálkodásában fennálló problémákat. Érdekes módon a legtöbb felszámolás az előadottak ellenére arra hivatkozással indul, hogy az **adós nem vitatott tartozását** esedékességet követő 60 napon belül nem egyenlítette ki, ami szintén megerősíti a korábban előadottakat a felszámolási eljárással való fenyegetésén keresztül történő jogérvényesítéssel kapcsolatosan. Nem véletlen, hogy a legtöbb jogvita is ebből a kitételestől adódik.

A fizetésképtelenség feltételrendszerét a törvény kiemeli az adós és a hitelező fogalmának meghatározásánál.¹³

A törvényi értelmezés szerint adósnak minősül az a gazdálkodó szervezet, amely tartozásait esedékességkor nem tudta vagy előre láthatóan nem tudja kiegyenlíteni. Ez a törvényhely is igazolja a pénzforgalmi szemléletű felfogást, amire utal a Legfelsőbb Bíróság 2/1999.P.J.E.-ben is¹⁴, azaz az adós likviditása határozza meg a fizetésképtelenség kimondását.

A hitelező fogalmánál¹⁵ és a fizetésképtelenség meghatározásánál azt is tisztázza a törvény, hogy a hitelezőnek milyen követeléssel kell rendelkeznie ahhoz, hogy elindítsa a bíróság a felszámolási eljárást.

Mindkét definíció kiemeli, hogy jogerős és végrehajtható bírósági vagy hatósági határozaton kell alapulnia a követelésnek, vagy elismert, lejárt, nem vitatott követelésen. A törvényalkotó az utóbbi megoldással gyakorlatilag megkönnyítette a felszámolási eljárás megindítását a hitelezők számára, hiszen a felszámolási eljáráshoz elegendő egy olyan tartozás, amelyet az adós nem vitat, vagy elismert és 60 napon belül nem egyenlít ki. A bírósági gyakorlat azonban ismer ezzel ellentétes döntést is, amely ezen elv ellen

¹³ A Cstv.3.§ (1) bekezdés b, és c, pontja határozza meg az adós és a hitelező fogalmát:

b) adós: az a gazdálkodó szervezet, amely tartozását (tartozásait) az esedékességkor nem tudta vagy előreláthatóan nem tudja kiegyenlíteni;

c) hitelező: a csődeljárásban és a felszámolási eljárásban – a felszámolás kezdő időpontjáig – az, akinek az adóssal szemben jogerős és végrehajtható bírósági, hatósági határozaton (végrehajtható okiraton) alapuló, vagy az adós által nem vitatott, vagy elismert, lejárt pénz- vagy pénzben kifejezett vagyoni követelése van, továbbá a csődeljárásban az is, akinek a csődeljárás kezdő időpontjában még le nem járt, de az adós által elismert pénz- vagy pénzben kifejezett vagyoni követelése van. A végelszámolási eljárásban hitelező mindenki, akinek a gazdálkodó szervezettel szemben pénz- vagy pénzben kifejezett vagyoni követelése van. A felszámolás kezdő időpontja után hitelező mindenki, akinek az adóssal szemben pénz- vagy pénzben kifejezett vagyoni követelése van, és azt a felszámoló nyilvántartásba vette.

¹⁴ 2/1999. Polgári Jogegységi Határozat kimondja, hogy nincs lehetőség a fizetésképtelenség tényének vizsgálatánál például annak figyelembevételére sem, hogy az adós vagyona esetleg meghaladja a vele szemben támasztott követelést vagy követeléseket.

¹⁵Lásd 21.sz. lábjegyzet

hat.¹⁶ A felszólító levél megküldése – mint a teljesítésre történő sztozés végső s bírósági eljárást elkerülő fázisa – mint a döntésből láthatjuk, olykor gátjává válhat a felszámolási eljárás megindításának, ugyanis az adós, illetőleg jogi képviselője számos esetben csak a felszámolás elkerülése érdekében vitatja a követelést.

Nem tesz különbséget a bírósági gyakorlat a tekintetben, hogy a tartozás elismerésre került-e vagy sem. Így tehát előfordulhat az a gyakorlatban is létező eset¹⁷, hogy egy szerződésbe foglalt, jogalapjában és összecszerúségében nem vitatott, vagy korábban elismert követelést jogilag teljesen megalapozatlanul vitássá tesz az adós, és pusztán a vitatás tényére tekintettel bíróság nem rendeli el a felszámolási eljárást. A követelés vitássá tételét – mint a felszámolás elrendelésének akadályát – az adós mindaddig megteheti, amíg a felszámolás iránti kérelemről a bíróságtól nem értesült. Ezt az időpontot a felszámolási kérelem benyújtására tekintet nélkül alakította ki a bírói gyakorlat. Előfordulhat tehát, hogy a hitelező a 60 napon túli nem vitatott követelésére alapozva kezdeményezi a felszámolási eljárást, és csak ezt követően értesül arról az akadályról, hogy időközben – az adós bírósági értesítéséig eltelt időben – az adós mégis vitatja a követelést. Ez a helyzet teljes érdekérvényesítési jogbizonytalanságot teremt a hitelező hátrányára. Mindezek alapján tisztán látszik, hogy a törvényi rendelkezéseket a bíróság szűkítőleg értelmezi, és szigorítja a felszámolási eljárás elindításának feltételrendszerét, amely szintén hitelezői érdekeket sért.

Elméleti oldalról megközelítve a problémát fontos kérdés, hogy felszabadítjuk-e a felszámolási eljárás elindítását vagy olyan mértékben korlátozzuk, hogy annak elindítása már nem valósítja meg a törvényi célt. Eszköz lehet a fizetés kikényszerítése, illetve a követelés behajtására a felszámolási eljárás, vagy csak a fizetése képtelen adósokat zárja ki a piac szereplői közül a hitelező az eljárás kezdeményezésével.

Ha valójában szem előtt tartjuk a hitelezői érdekeket, véleményünk szerint a törvény szabályait kiterjesztőleg kellene értelmezni és megkönnyíteni a hitelezők számára a felszámolási eljárások elindítását, különösen, ha elismert követelést nem fizet meg az adós.

A követelés vitathatóságára nyitva álló határidős eljárás elhúzódó jellege (peres eljárás, végrehajtás) során a bírósági eljárás olyan hosszú időt vesz igénybe, hogy mire a hitelező elindíthatná a felszámolási eljárást, már nincs miért elindítani. Ha a hitelező a jogerős bírósági határozat birtokában végrehajtási eljárásban nem tudja behajtani követelését, akkor nagy valószínűséggel a felszámolási eljárás során sem kerül kielégítésre a követelése.

Továbbá a jogszabályok nem védik meg a hitelezőt attól, hogy a bírósági eljárásban rosszhiszeműen perlekedő adós az évek során értékesítse vagyontárgyait, és a keletkező pénzforrást a költségek révén feleméssze.¹⁸ Mindezek alapján célszerű lenne az elismert követelések esetén – szemben a jelenlegi bírósági gyakorlattal – a felszámolási eljárás elindításának lehetőségét eszközként meghagyni a hitelezők kezében.

¹⁶ BH1994. 212. A fizetése képtelenség megállapításának szempontjából nem tekinthető elismertnek az adós olyan tartozása, amelyre vonatkozólag tartozáselismerést jelentő nyilatkozatot tett, ha az adós a hitelező követelését utóbb - még a felszámolás iránti kérelem benyújtása előtt - vitássá tette [1991. évi IL. tv. 3. § c) és f) pont, 22. § (1) bek., 27. § (2) bek., Ptk. 242. §].

¹⁷A bíróság 3.Fpk.14-03-000172/8. számú eseti döntésében döntött így annak ellenére, hogy az okirati bizonyítékok nem támasztották alá az adós beadványát.

¹⁸ A felszámolók rengeteg olyan gazdasági társasággal kerülnek kapcsolatba a felszámolói kijelölés révén, amelyben egyáltalán nincs vagyon. Sok esetben ez nemcsak a piaci viszonyoknak tudható be, hanem az adós azon szándékának, hogy a hitelezők kielégítési alapjául szolgáló vagyont folyó költségek finanszírozására használják fel.

Új szabályként, a gyakorlati élet által visszaigazolt követelményként jelent meg, hogy a hitelező a felszámolási eljárás iránti kérelem benyújtásával egyidejűleg vagy azt követően a felszámolás kezdő időpontjáig kezdeményezheti, hogy a bíróság az adós gazdálkodásának felügyeletére a felszámolói névjegyzékből **ideiglenes vagyonsfelügyelőt** rendeljen ki. A bíróság a kérelem elbírálása előtt az adóst meghallgathatja. A hitelezőnek ebben az esetben valószínűsítene kell, hogy közokirattal vagy teljes bizonyító erejű magánokirattal igazolt követelésének későbbi kielégítése veszélyben van.

Az adós gazdálkodó szervezet vezetője – az ideiglenes vagyonsfelügyelő tevékenységének megkezdését követően – a gazdálkodó szervezet vagyonával kapcsolatban csak az ideiglenes vagyonsfelügyelő előzetes hozzájárulásával köthet szerződést vagy tehet más jognyilatkozatot, ideértve a már létrejött szerződés alapján az adós részéről történő teljesítést is. Az ideiglenes vagyonsfelügyelő a hitelezői érdekek védelmének szem előtt tartásával figyelemmel kíséri a gazdálkodó szervezet tevékenységét, áttekinti az adós vagyoni helyzetét. Ennek keretében betekinthet az adós könyveibe, pénztárát, értékpapír- és eszközállományát, iratait, valamint bankszámláit megvizsgálhatja, a gazdálkodó szervezet vezetőjétől felvilágosítást kérhet, illetve az adós helyiségeibe beléphet. Az ideiglenes vagyonsfelügyelő az ily módon tudomására jutott információkról csak a bíróságot tájékoztathatja. Az adós cég vezetői kötelesek együttműködni az ideiglenes vagyonsfelügyelővel, részére minden olyan segítséget megadni, amely feladatának elvégzéséhez szükséges. Ha az adós cég vezetői együttműködési kötelezettségüket súlyosan vagy ismétlődően megsértik – így különösen, ha legalább két alkalommal a vagyonsfelügyelő hozzájárulása nélkül kötnek szerződést vagy tesznek más jognyilatkozatot –, az ideiglenes vagyonsfelügyelő kérelmére a bíróság – a fizetésképtelenségre tekintet nélkül – soron kívül dönt a felszámolás elrendeléséről. Az ideiglenes vagyonsfelügyelő megbízatása a felszámolás kezdő időpontjáig vagy a felszámolási eljárás megszüntetéséig tart.

A bíróság az eljárást megszünteti, ha adós nem fizetésképtelen, egyébként a felszámolást végzéssel elrendeli.

A felszámolás

A bíróság a felszámolást elrendelő végzés jogerőre emelkedését követően elrendeli a végzés Céglépcsőnyben történő közzétételét. A közzétételnek tartalmaznia kell: a) a felszámolás kezdő időpontját (ami a felszámolást elrendelő végzés jogerőre emelkedésének napja); b) felhívást a hitelezőkhöz, hogy követeléseiket 40 napon belül a felszámolónak jelentsék be; c) kijelöli a felszámolót, aki a csődeljárás vagyonsfelügyelője is lehet. Az adós tulajdonosa, hitelezője, vezető tisztségviselője, valamint hozzátartozója felszámolónak nem jelölhető ki. Ha a felszámoló jogi személy, akkor ő felszámoló biztost jelöl ki, kinek nevét és címét 3 napon belül a bírósággal közölni köteles. A kijelölt felszámoló a felszámolási eljárás lefolytatását másnak nem engedheti át, de a bíróság előzetes engedélyével teljesítési segédet igénybe vehet; d) ha pedig 2 éven belül jogutódlás történt, akkor ezt a tényt is.

A felszámolás elrendeléséről a bíróság értesíti: a) azt a cégbíróságot, ahol az adóst a cégnyilvántartást bejegyezték; b) az illetékes adó-, vám-, és illetékhivaltat; c) a területileg illetékes munkaügyi központot és a munkavédelmi felügyelőiséget [a munkaviszony megszűnéssel összefüggő bér garancia és az esetleges baleseti károk és baleseti járadékok megfizetése miatt]; d) a környezetvédelmi felügyelőiséget [a talaj környezeti terhelése miatt]; e) a területileg illetékes földhivaltat [a környezeti terhek és a felszámolás tényé-

nek az ingatlan-nyilvántartásban való feltüntetése miatt]; f) az adós bankszámláit vezető pénzügyintézeteket, g) levéltárat [teljesen feleslegesen].

Speciális kézbesítési szabály, hogy azokban az eljárásokban, amelyekben a felszámoló által nyilvántartásba vett hitelezők száma az 500 főt meghaladja, az iratokat valamennyi hitelező részére kézbesíteni kell, akkor a végzés és mellékletei kézbesíthetőek akképpen, hogy azok valamennyi megyei (fővárosi) bíróságon kifüggesztésre kerülnek, és a kifüggesztéstől számított 30 nap múlva kézbesítettnek kell őket tekinteni. A bíróság ezen kívül a Cégbizonylatban és egy országos napilapban is közzéteszi a végzést.

A felszámolás alatt álló adós vezetője köteles a felszámolás kezdő időpontját megelőző nappal: a) záróleltárt és éves beszámolót, adóbevallást, eredményfelosztás után pedig zárómérleget készíteni és azt 45 napon belül a felszámolónak és az adóhatóságnak átadni; b) iratjegyzéket készíteni és az iratokat, valamint a folyamatban lévő gyekről az információkat a felszámolónak átadni; c) nyilatkozatot adni az esetleges környezeti terhekről és károkról; d) tájékoztatást adni a kötelezettségvállalásokról; e) értesíteni a munkavállalói képviselőt (üzemi tanács, üzemi szakszervezet, munkavállalói képviselőt); f) a követelések jogosultságait a felszámolásról 30 napon belül tájékoztatni.

A felszámolás megindításának joghatásai

A felszámolás kezdő időpontjától a gazdálkodó szervezet vagyonaival kapcsolatos jognyilatkozatot csak a felszámoló tehet. Az adós cég ettől kezdve a „felszámolás alatt” (f. a.) jelzõt köteles használni.

A felszámolás kezdetével az adós valamennyi tartozása esedékessé (lejárttá) válik. A pénztartozások után az eredeti lejáratú időpontig szerződéses kamat, az eredeti határidőtől a kiegyenlítésig, vagy legfeljebb a felszámolási zárómérleg elkészítésének időpontjáig késedelmi kamat is érvényesíthető.

A felszámolás során a felszámoló által elismert és nyilvántartásba vett követelés beszámítható, amennyiben a felszámolás kezdő időpontját követően nem került sor engedményezésre.

A hitelezők között elsőbbségi kielégítési jogosultsággal rendelkeznek, akik a felszámolás közzétételétől számított 40 napon belül jelentik be követelésüket, akik viszont 40 napon túl, de 1 éven belül jelentik be, azok követelését is a felszámoló nyilvántartásba veszi, de igényüket csak akkor elégíti ki, ha a 40 napon belül bejelentett követelések kielégítését követően marad még fedezet. Az 1 éves határidőelmulasztása jogvesztéssel jár.

Az adós ellen a felszámolás kezdő időpontjában folyamatban lévő végrehajtási eljárásokat azonnal meg kell szüntetni, és a lefoglalt vagyontárgyakat a felszámolónak ki kell adni.

A felszámolás kezdő időpontja előtt indult peres és nemperes eljárások a korábban eljáró bíróságok előtt folytatódnak.

A felszámolás kezdő időpontját követően a felszámolással összefüggő vagyontárgyak tekintetében pénzkövetelés csak a felszámolás keretében érvényesíthető.

Az adós ingatlanán és egyéb vagyontárgyain fennálló elidegenítési és terhelési tilalom, a visszavásárlási és a vételi jog, valamint a zálogjog a vagyontárgy értékesítésével megszűnik. Az adós által adott óvadéokra vonatkozó megállapodás szintén hatályát veszti, az óvadék tárgyát azonban a felszámoló részére ki kell adni.

A hitelezői választmány – hitelezői érdekvédelem

A hitelezői választmány megalakítása céljából a felszámoló a felszámolást elrendelő bírói végzés közzétételétől számított 90 napon belül köteles a nyilvántartásba vett hitelezőket összehívni. A hitelezői választmány megalakulását követően a felszámoló 15 nappal előbb tájékoztatni köteles a választmányt az általa megkötendő, de a mindennapi gazdálkodást meghaladó szerződésekről és a hatályos szerződések felmondásáról, továbbá az adós készletinek a selejtezéséről. Ezekre a választmány 8 napon belül észrevételt tehet.

A felszámoló a felszámolás kezdő időpontjától a hitelező pedig a felszámolást elrendelő végzés közzétételének időpontjától számított 90 napon belül keresettel támadhatja meg a felszámolási kérelmet megelőző egy éven belül kötött ingyenes vagy aránytalanul csekély ellenszolgáltatást tartalmazó szerződéseit és az olyan egyéb szerződéseit, amelyekből a hitelezők kijátszásának célzata tűnik ki. Ha a felszámolónak a 90 napos határidőn belül tudomására jut ilyen szerződés, haladéktalanul köteles a választmányt értesíteni, és a bizonyítékokat kiadni. Az értesítés kézhezvételétől számított 15 napon belül a hitelezőakkor is megtámadhatja a szerződést, ha a 90 napos határidő már letelt.

Egyezség a felszámolás keretében

A felszámolást elrendelő végzés közzétételét követő 40 nap eltelte után a felszámolási zárómérleg benyújtásáig azon hitelezők, akik bejelentkeztek a felszámolónál és befizették a nyilvántartásba-vételi díjat és az adós között bármikor helye van egyezségnek. Nagyon sajátos, a felszámolási eljárás során kötött egyezséggel összefüggő speciális szabály, hogy azon hitelezők, akik a felszámolási eljárásban hitelezőként nem jelentkeztek be, egyezségkötés esetén az eljárás befejezését követően sem érvényesíthetik követelésüket az adóssal szemben, noha a Ptk. elévülési szabályai szerint arra még lehetőségük lehetne. Az egyezség megkötésében a felszámolási eljárás költségeinek, a tartási és életjáradéki, valamint a munkabéreköveteléseknek a jogosultjai nem szerepelhetnek.

A felszámolás keretében történő egyezségkötés annyiban jelent eltérést a csőd-egyezség szabályaitól, hogy az csak akkor lesz érvényes, ha a bíróság azt egyezségi tárgyaláson jóváhagyja, továbbá, ha az egyezség megkötésére jogosult hitelezők legalább fele a kielégítési sorrend minden csoportjából ahhoz hozzájárul, feltéve, hogy a követelések elérik az összes követelés kétharmad részét (kényszeregyezség).

A hitelezők az egyezség megtartásának az ellenőrzésére egy vagy több hitelezőt vagy kívülálló személyt jelölhetnek ki.

A felszámoló az egyezségkötés napjával köteles a felszámolási zárómérleget és a bevétel-költségkimutatást elkészíteni és az egyezségkötést követő 30 napon belül az adóhatóságnak átadni.

A felszámoló eljárása

Ha egyezsége nem kerül sor, a felszámoló felméri az adós vagyoni helyzetét és a vele szemben támasztott követeléseket. Ezután nyitó felszámolási mérleget készít és megtervezi a felszámolás költségét, majd felszámolási ütemtervet készít. Hitelezői választmányalakítás esetén a gazdasági tevékenység továbbfolytatásához meg kell szereznie a választmány hozzájárulását. A hozzájárulás 1 évre szól, amely meghosszabbítható.

A felszámoló külön nyilvántartásba veszi a 40 napon belül bejelentett, és külön a 40 napon túl, de az egy éven belül bejelentett követeléseket. A bejelentett követeléseket a felszámoló 45 napon belül megvizsgálja és az érdekeltekkel egyezteti. A vitathatónak minősített igényeket 15 napon belül elbírálás végett a felszámolást végző bíróságnak megküldi. A felülvizsgálat eredményét közbenső mérlegbe építi be.

A felszámoló az adós által kötött szerződéseket azonnali hatállyal felmondhatja, az egyik fél részéről sem teljesített szerződésektől elállhat. A másik felet megillető követelést a felmondás, ill. az elállás közlésétől számított 40 napon belül a felszámolóhoz intézett bejelentéssel érvényesíthető. A felszámoló a lakásbérleti szerződéseket, a képzési-tanulói szerződéseket, a munkaszerződéseket, a kollektív szerződést és a kölcsönszerződéseket nem mondhatja fel. A felszámolás kezdő időpontjától kezdve a munkáltatói jogokat a felszámoló gyakorolja. Munkabér emelésére csak a választmány egyetértésével vállalhat kötelezettséget.

A felszámoló az adós követeléseit esedékességkor behajtja, igényeit érvényesíti, vagyonát pedig nyilvánosan értékesíti a forgalomban elérhető legmagasabb áron árverés vagy pályázat keretében.

Árverést a felszámoló árverési hirdeteménnyel tűz ki, amelyben feltünteti: a) az adós nevét és székhelyét; b) az árverés helyét és idejét; c) az árverésre kerülő vagyontárgyakat és becsértéküket; d) ingóságok esetén azok megtekintésének lehetőségét és idejét; e) ingatlan esetén az ingatlan-nyilvántartási adatokat és az ingatlan tartozékait; f) valamint az árverési előleg összegét.

A nyilvános pályázati felhívást a felszámoló a Cégléletről a benyújtásra megállapított kezdő időpontot megelőzően legalább 15 nappal előbb teszi közzé. a) A pályázati felhívás tartalmazza, az értékesítendő vagyont; b) az értékesítési feltételeit; c) az ajánlat benyújtásának formáját s elbírálási módját; és d) az információkérés módját. A felszámoló köteles a pályázók között nyilvános ártárgyalást tartani.

Természet- vagy környezetvédelmi oltalom alatt álló ingatlan árverési vagy pályázati értékesítése esetén az államnak elővásárlási joga áll fenn.

Ha a felszámolási eljárás során a hitelezői igények kielégítéséhez elegendő pénzeszköz folyt be, a felszámoló közbenső felszámolási mérleget készíthet. Egyébként a felszámolás kezdetétől évente a közbenső mérleg elkészítése kötelező. A felszámoló a közbenső mérleget, a bevétel-, és költségkimutatást, valamint a hitelezők részbeni kielégítésének a sorrendjét és összegét tartalmazó részleges vagyonfelosztási javaslatot a felszámoló köteles a hitelezőknek megküldeni, utalva arra, hogy 15 napon belül arra észrevételt tehetnek. A felszámoló bíróság a közbenső mérleget és a részleges vagyonfelosztási javaslatot 30 napon belül végzéssel jóváhagyja vagy elutasítja. A jóváhagyott közbenső mérleg alapján történő kielégítésről a felszámoló az összes hitelezőt az összeg feltüntetésével tájékoztatja.

A felszámoló intézkedésével vagy mulasztásával szemben a sérelmet szenvedő fél a tudomásszerzéstől számított 8 napon belül a felszámoló bíróságnál kifogással élhet. Alapos kifogás esetén a bíróság a felszámoló intézkedését megsemmisíti s új intézkedésre kötelezi, ellenkező esetben a kifogást elutasítja. Ha a felszámoló a kifogásnak helyt adó jogerős végzésnek nem tesz eleget, a bíróság új felszámolót jelölhet ki.

A felszámoló a felszámolás befejezésekor felszámolási zárómérleget, bevételi és költségkimutatást, záró adóbevallást, zárójelentést és vagyonfelosztási javaslatot készít,¹⁹

amiket megküld a bíróságnak és az adóhatóságnak, valamint intézkedik az adós iratanyagának irattári elhelyezéséről. A felszámolás kezdő időpontjától számított két év elteltével felszámolási zárómérleg elkészítése kötelező.

A felszámolási zárómérleg tartalmazza: a) a pénzeszközöket; b) a megmaradt vagyontárgyakat; c) a be nem hajtott követeléseket; d) a ki nem egyenlített tartozásokat; e) a fel nem osztható vagyont, és a felosztható vagyont.

A bevétel- és költségkimutatás tartalmazza: a) az árbevételeket és a költségeket; b) a vagyontárgy értékesítésével kapcsolatos ellenértéket; c) a behajtott követeléseket; d) és a kiegyenlített felszámolási költségeket.

A felszámolási zárómérlegben szereplő be nem hajtott követelések tekintetében a hitelezői követelések erejéig engedményezésnek van helye.

A felszámoló az adós történeti értékű iratait az illetékes levéltárnak, a nyugdíjbiztosítottak adatait pedig a nyugdíjbiztosítási igazgatóságnak adja át.

A felszámoló felelőssége az adósnak a felszámolás kezdő időpontjában meglévő vagyonára terjed ki. Elvárható gondosság tőle, hogy ha a fizetésképtelenség bírósági megállapítása előtti időszakban jogellenes vagyonkimentés történik, és úgy látja, hogy az ilyen vagyonkimentéssel szembeni fellépéssel a felszámolói vagyon növelhető, köteles az eljárásokat megindítani, tájékoztatva erről a hitelezői választmányt is.²⁰

A felszámolói hatáskör problémái és de lege ferenda

A hitelezők sok esetben úgy vesznek részt a felszámolási eljárásokban, hogy követelésük kielégítésére nem számíthatnak, még akkor sem, ha van vagyon az adott felszámolási eljárás alá került gazdálkodó szervezetben. Ez a hitelezői érdeksérelem szorosan összefügg azzal, hogy a hitelezők csak korlátozott módon befolyásolhatják az eljárást. A „hitelezők eljárásjogi kiszolgáltatottságának” kérdéskörei alapvetően befolyásolják a hitelezői érdekvédelem rendszerét és hatékonyságát és erősítik a hitelezői érdekvédelmet.

Amint az elemzésre került, a felszámolási eljárás törvényi célja kettős egyrészt a fizetésképtelen adós jogutód nélküli megszüntetése, másrészt a hitelezők kielégítése. Az eljárás során ez a második cél sérül, ezért szükség lenne arra, hogy az „eljárás ura” a bírósági kontroll mellett és a felszámoló szervezet segítségével, a hitelező legyen. Ez azonban csak úgy valósulhat meg, ha a törvényi kinyilatkoztatások mellett **eljárásjogi eszközöket is kapnának a hitelezők a felszámolási eljárásban.**

A hitelező jogai a felszámolási eljárás során korlátozottak és erőtlenek. Ha a felszámoló intézkedését sérelmesnek tartja, kifogást nyújthat be a bírósághoz, amely az intézkedés tekintetében meghozza döntését és vagy jóváhagyja a felszámoló eljárást vagy pedig „helyes útra tereli”. Ha kérelemre vagy hivatalból észleli a bíróság, hogy a felszámoló súlyosan és ismétlődően megszegi a jogszabályokat, felmentheti a felszámolót a tevékenység végzése alól. A felszámolók azonban a gyakorlat szerint nem jutnak el ebbe a fázisba.

¹⁹ Ptk. 328-330.§§

²⁰ *Vagyonkimentéssel szembeni védelemhez ez gyakran kevés. Sőt a felszámolási eljárások jelenlegi magyar gyakorlata azt mutatja, hogy a felszámolók túlzott hatalmukat kihasználva gyakran nem a vállalat megmentésén fáradoznak, hanem a saját érdekeiknek megfelelően, klientúrájuknak egészen olcsó áron adják el a vállalat részlegeit, ill. a vállalati vagyont. Az adósok ezért igen gyakran teljesen kiszolgáltatott helyzetbe kerülnek a felszámolók túldimenzionált hatáskörével szemben.*

A hitelezők hitelezői választmányt alakíthatnak, de ennek kezdeményezése sem kötelező egyszerűsített felszámolási eljárás során. A hitelezői választmány képviseleti szerv, jogosítványai az észrevételezés tekintetében kimerülnek. Néhány nem lényegesnek tekinthető kérdésben vannak együttdöntő pozícióban a felszámolóval, pl. béremelés, adós vagyona-nak további működtetése.

Jelen hatályos szabályozásban az „eljárás ura” a felszámoló szervezet, a kiszolgáltatott helyzetben lévő fél pedig a hitelező. A felszámoló veszi át a teljes döntési kompetenciát a gazdálkodó szervezet ügyeiben. A felszámolás kezdő időpontjában megszűnnek a tulajdonosok²¹ és a vezető tisztségviselők jogosítványai, a hitelezők pedig nem rendelkeznek ügydöntő szereppel. Tehát egy felszámolási eljárás sorsát és a hitelezők érdekeit alapvetően befolyásolja, hogy a bíróság melyik felszámoló szervezetet jelöli ki, és az milyen lelkiismeretesen végzi munkáját.

Az elmondottak alapján az körvonalazódik, hogy lehetőséget kellene biztosítani a hitelező vagy hitelezők törvényileg meghatározott részének (fele, kétharmada), hogy befolyásolhassa a felszámoló kijelölését, ad absurdum ők választanák ki a felszámolót, és a bíróság ezt csak jóváhagyná a végzésében. A jelenlegi törvényi szabályozásban a bíróság jelöli ki a felszámolót a felszámolói névjegyzékből.²² Mivel a felszámolási tevékenység speciális szakmai hozzáértést és gyakorlatot kíván, ezért a felszámolói névjegyzékből választhatnák ki a hitelezők is a felszámolót, így ez az elv nem sérülne.

A felszámoló ily módon történő kiválasztásának a hatása kettős lenne: Egyrészt a felszámolókat „rákényszerítené”, hogy a felszámolási eljárás kettős céljából a hitelezők kielégítését legalább olyan fontosnak tartásuk, mint az adós jogutód nélküli megszüntetését, azaz minél magasabb mértékben kerüljenek kielégítésre a hitelezői igények, a „legolcsóbb” erőforrás-felhasználás mellett.²³ Másrészt kiszűródnének az eljárásból a szakmailag „felkészültebb”, illetve a jog eszközeivel nehezen utolérhető, de felszámoló mivoltukkal visszaélő felszámoló szervezetek. A felszámolási eljárás kezdetén a bíróság általi kijelölés megvétőzhatatlan. A kijelölés tekintetében a felszámolónak van lehetősége, hogy a törvényben meghatározott kizárási okok miatt a kijelölést visszautasítsa. Ezen kizárási okok a függetlenséget és pártatlanságot kívánják biztosítani. Az eljárás során pedig a bíróságnak van arra lehetősége, hogy meghatározott feltételek esetén felmentse a felszámolót a tevékenység végzése alól. Ezen okok részben a felszámolószervezet státuszkérdéseivel, részben pedig a már hivatkozott szakmai alkalmatlansággal függnek össze. A jogszabály azonban nem biztosít lehetőséget a felszámoló személyének kiválasztására a legnagyobb érdekkörnek, a hitelezőknek. Erre lehetőséget kellene teremteni, amellyel a hitelezők meghatározott időn belül élhetnének, de ez nem jelentene számukra kötelezést.

A bíróság általi kijelölés intézményének kiváltására maga a törvény ad megoldást a végelszámolási eljárás szabályozásánál (lásd később), ahol szintén jogutód nélküli meg-

²¹ BH 1999.326. A felszámolás alatt álló gazdálkodó szervezet taggyűlése, korlátozott hatáskörrel ugyan, de tovább működik, így jogosult ügyvezetőt választani. Az így megválasztott ügyvezető az adós képviselőjeként az egyezségi tárgyalással kapcsolatos jognyilatkozatot tehet, a felszámoló intézkedése ellen kifogással élhet.

²² Az 1991. évi IL. törvény a Csődeljárásról, a felszámolási eljárásról és a végelszámolásról (kihirdetve: 1991.X.22.) a 27/A.§ (1) bek. (a továbbiakban: Cstv.): 'A bíróság a felszámolást elrendelő végzésben kijelöli a felszámolót.' (2) bek.: 'A felszámolóként kijelölhető körét Kormány rendelettel állapítja meg. A Kormány a felszámolók névjegyzékébe való felvételre nyilvános pályázatot ír ki.

²³ Általánosságban megjegyezhetjük, hogy a felszámolási eljárás a költséges eljárások közé tartozik, amelyet nyilván indokol a speciális szakmai felkészültség, és a befektetett munka nagysága, de a magas költségek csökkentik a hitelezők között felosztható kielégítési alapot.

szüntetésről van szó, de a döntést a törvény a gazdálkodó szervezetre bízta. Ezzel az ügy urává a gazdálkodó szervezetet teszi, amely a törvény keretei között „levezenyelheti” saját jogutód nélküli megszüntetését.

Ezt a fajta önállóságot vonja meg a törvény a felszámolás eljárásban, amely véleményünk szerint nem indokolt, mivel a bírósági kontroll érvényesül a teljes eljárás során, illetve mivel a kiválasztás a felszámolói névjegyzékből történne, így a törvényhozó szándéka szerinti magasabb szakmai elvárások is érvényesülnének.

A felszámolási eljárás során, a felszámoló tevékenységének ismeretében is lehetőséget kellene teremteni arra, hogy a hitelezők értékelhessék a felszámoló eljárását, nemcsak jogszerűség, hanem eredményesség szempontjából is.

Erre megoldást jelentene a **felszámolók „visszahívhatóságának” az intézménye**. Erőteljesebben érvényesülhetnének a hitelezők érdekei, mivel a hitelezők (fele, kétharmada, illetőleg választmány) a felszámoló tevékenységével kapcsolatos „elégedetlenségüknek hangot adhatnának”, illetve a felszámoló is kényszerítve lenne a hitelezői érdekek védelmére, amely két fontos igényben testesül meg: egyrészt a hitelezői követelések minél nagyobb arányú kielégítésében, másrészt a gyors eljárásban. A felszámolók visszahívhatóságára is a hitelezők meghatározott százaléka lehetne jogosult, és ebben az esetben köteles lenne a bíróság új felszámoló kijelölésére.

A gazdasági élet szereplői számára fontos a jogbiztonság érdekében is a bírósági peres és nem peres eljárásokban egyaránt az eljárás gyorsasága. Ennek különösen a felszámolási eljárásoknál kellene érvényesülnie, hiszen a „mai pénz” többet ér, mint a „holnapi”. A felszámolási eljárás ugyan igyekszik ezt kiküszöbölni a közbenső mérlegek készítésével, de gyakorlatilag ez sem ad teljes körű megoldást a problémára. Az eljárás elhúzódása révén van olyan felszámolási eljárás, amely tizenkettőé ve folyik, a költségek nőnek, és gyakorlatilag egy pár év elteltét követően a hitelezők azért nem kapnak kielégítést, mert a felszámolási költségek felemésztik a hitelezők kielégítési alapját. Ezzel sérülnek a hitelezői érdekek, de még adott esetben az adós, felszámolás alatt álló gazdálkodó szervezet vagy a mögöttes felelősök érdekei is. Például olyan felszámolás esetén, ahol az adósért vállal kezességet a tulajdonos vagy ügyvezető, ezeknek a mögöttes felelősöknek az érdekei is sérülnek, hiszen áttételesen ők viselik ezeket a költségeket, anélkül, hogy részesei lennének az eljárásnak.

Előfordulhat továbbá olyan felszámolási eljárás, amelyben az adós gazdálkodó szervezet tulajdonosainak is marad a vagyonból a hitelezők kielégítését követően.

Sok esetben a felszámolók sem érdekeltek az eljárás mielőbbi befejezésében, hiszen a jelentősebb vagyonnal rendelkező adósok felszámolása esetén olyan költségeket csoportosíthatnak át, illetve terhelhetnek ki erre az adósra, amelyet „vagyontalan” adósok felszámolásánál nem tudnak érvényesíteni. Ez alapvetően sérti a hitelezői érdekeket, illetve az adófizetők érdekeit is, hiszen a minimális felszámolói díjak finanszírozásában a Pénzügyminisztériumon keresztül a költségvetés is részt vesz.²⁴

Különösen ki kell emelni a felszámolók „holdudvarába” tartozó cégeket, ügyvédi irodákat, amely cégek jogi képviselet, könyvelés, adatfeldolgozás révén számláznak jelentős összegeket a felszámolás alatt álló gazdálkodó szervezet számára. Tehát jogi eszkö-

²⁴ A Cstv.59.§-a rendelkezik a felszámoló díjazásáról, amelyet százalékosan, illetve minimális összegben határoz meg (100.000,- Ft). Amennyiben a törvényi mértéket nem éri el a díjazás, a Pénzügyminisztérium a központi költségvetés terhére, a Fővárosi Bíróság Gazdasági Hivatala révén a felszámolói díjakat kiegészíti, illetve fedezi. Részletes szabályokról a 26/2001.(VII.13.) sz. PM rendelet rendelkezik.

zőket kellene biztosítani a hitelezők számára, hogy az ügy uraként döntést hozhassanak az eljárás bármely szakaszában arról, hogy az eljárást befejezik, a vagyont, aktívákat és passzívákat egyaránt felosztják.

A felszámolási eljárás során egyezség köthető, amelyben a gazdálkodó szervezet és a hitelezők megállapodhatnak a tartozások kielégítésének sorrendjében, a teljesítési határidő módosításában, a kielégítések arányában és módjában, továbbá az adós fizetőképességének helyreállítása érdekében szükséges intézkedésekben. A bíróság az adós kérelmére, a kérelem beérkezését követő 60 napon belül egyezségi tárgyalást tart, melyre az adóst, a felszámolót és az egyezség megkötésére jogosult hitelezőket idézi a fizetőképesség helyreállítására alkalmas program és az egyezségi javaslat, valamint a hitelezők felsorolásának kézbesítésével. Az egyezség létrehozásához szükséges adatokat meghatározott körben²⁵ a felszámoló köteles szolgáltatni és tájékoztatást adni. A felszámolót ugyanakkor nem terheli olyan kötelezettség, hogy az adós reorganizációs tervéhez adatokat szolgáltatson.²⁶ Az egyezség megkötése körében a felszámolónak mindössze annyi a feladata, hogy az egyezség körébe vonható vagyon meghatározásához javaslatot tegyen.

A felszámolási eljárás során ugyanakkor a felszámoló rendelkezik az adós gazdasági helyzetét meghatározó iratokkal, dokumentumokkal, üzleti, jogi és gazdasági információkkal, amelyek az egyezségkötés kritériumaiként meghatározott feltételek teljesítése szempontjából nélkülözhetetlenek.

Sok esetben a peres eljárások miatt (büntető, polgári) húzódik el a felszámolási eljárás. A peres eljárásokra tekintettel nem lehet befejezni a felszámolást. Ez az egyezségkötés esetén is hátráltató tényező, hiszen a vagyont el kell különíteni és további sorsát a peres eljárás befejezése határozza meg. A peres eljárások pedig köztudottan évekig tartanak. A hitelezők vagy a hitelezők jelentősebb részének kiszolgáltatottságát fokozza nem egy esetben, hogy kisebb, pár százezer forint hitelezői igénnyel rendelkező hitelező peres eljárások kezdeményezésével akadályozza a felszámolási eljárás befejezését úgy, hogy még kielégítést sem remélhet. A valós ok mellett legtöbbször más szándék húzódik meg valójában. Rá szeretné kényszeríteni a többi hitelezőt követeléseit eladására vagy a saját követelésének megvásárlására, kielégítési szint feletti árfolyamon.

A felszámolási eljárás befejezése

A bíróság a felszámoló által elkészített felszámolási zárómérleget és a vagyonfelosztási javaslatot 30 napon belül megküldi a hitelezőknek, akik mindkettővel szemben szintén 30 napon belül kifogással élhetnek. A kifogás alapján a bíróság a kifogást előterjesztő, az észrevételező, hitelezők és a felszámoló bevonásával tárgyaláson határoz, helyt adva vagy elutasítva a kifogást.

A vagyonfelosztási javaslatban a következő, *ex lege* ” kielégítési sorrendet kell szem előtt tartani: a) a felszámolási költségek; b) zálogjoggal, óvadékkal biztosított követelések; c) tartásdíj, élet- és kártérítési járadékok; d) magánszemély nem gazdasági tevékenységből eredő követelése; e) társadalombiztosítási tartozások, adó-, és köztartozások; f) egyéb követelések; g) késedelmi kamat, pótlékok és bírságok.

²⁵ 34.§(3)bek.

²⁶ BH2002. 27.

A felszámolási költségek a következők: a) az adóst terhelő munkabér és bérjellegű juttatások; b) a Bérgarancia Alapból kapott támogatások; c) az adós gazdasági tevékenységével és vagyonának megóvásával kapcsolatos költségek; d) a vagyon értékesítésével kapcsolatos költségek; e) a felszámolás bírósági eljárásával összefüggő költségek; f) az iratanyag rendezésének költségei; g) és a felszámoló díja.

Ha a felszámolási zárómérleg és a vagyonfelosztási javaslat elkészítésére a felszámolás kezdetétől számított 2 év eltelte miatt kerül sor, és a zárómérlegben szereplő be nem hajtott követelések jogi sorsa még nem rendeződött, a bíróság a be nem hajtott követeléseket és az értékesítetlen vagyontárgyakat a hitelezők között a fent leírt kielégítési sorrendben osztja fel. Ha az értékesítetlen vagyontárgyak között zálogjoggal terhelt vagyontárgy is található, a vagyontárgyakra a hitelezők közötti felosztásáról rendelkező végzés jogerőre emelkedésével a zálogjog megszűnik.

A munkaviszonyok megszüntetésével kapcsolatos felmondási időre és végkielégítésre járó kifizetéseknek az Mt-ben megállapított mértékei nem léphetők túl.

Ha a költségek és a tartozások kielégítésére a vagyon nem elegendő, a költségek és a biztosított hitelezők kielégítését követően először az első határidőben (40 napon belüli) bejelentő hitelezők igényét, és ezután a második határidőben (40nap – 1 év) bejelentő hitelezők igényét kell arányosan kielégíteni. Ha marad fedezet, ezt követően kerülhet sorra a társadalombiztosítási tartozások, az egyéb követelések és a késedelmi kamatok, pótlékok és bírságok sorrend szerinti arányos kielégítésére.

A Cstv-nek a bérgarancia alapról szóló 1994: LXVI. törvénnyel összhangban álló és a 80/987. EKG-irányelvvel teljesen ellentétes előírása az, hogy ha a felszámolás alatt álló szervezetnek a Bérgarancia Alap támogatást nyújtott, a visszafizetés akkor válik esedékessé, amikor a támogatás nyújtását követően a támogatás mértékének megfelelő pénzüsszeg befolyik. Addig, míg a támogatás teljes összegét nem fizették vissza, addig más célra a felszámoló kifizetést nem teljesíthet. Az EU-irányelvvel fennálló ellentétet, miként ezt a munkavállalói igények garanciaalapból való kielégítéssel kapcsolatos e projektekhez tartozó kutatásaink során kimutattuk, az adja, hogy míg az irányelv szerint a bérgarancia alap biztosítási alapon, addig a magyar jogi szabályozás szerint hitelezési elven működik.

A bíróság a zárómérleg és a vagyonfelosztási javaslat alapján végzéssel határoz a költségviselésről, a felszámolói díjról, a hitelezői követelések kielégítéséről, a bankszámlák megszüntetéséről és a még szükséges felszámolói intézkedések megtételéről. Egyidejűleg dönt a felszámolás befejezéséről, s az adós leányvállalatainak a megszüntetéséről.

Egyszerűsített felszámolás

Ha a vagyon várhatóan a felszámolási költségek fedezésére sem elegendő, vagy a könyvvezetés, illetve a nyilvántartások hiánya miatt a felszámolási eljárás technikailag lebonyolíthatatlan, a nyugat-európai államok többségének felszámolási jogához hasonlóan Magyarországon is a bíróság a felszámoló kérelmére végzésben elrendeli az adós vagyonának, illetve be nem hajtott követeléseinek a hitelezők közötti felosztását az előbbi pontban leírt sorrend alapján. Egyúttal elrendeli az erről szóló jogerős végzésnek a Cégközlönyben történő közzétételét. A kérelem benyújtását a felszámolónak a hitelezők egyidejű tájékoztatása mellett írásban elő kell kérésítenie.

Az egyszerűsített felszámolás írásbeli előkészítésének tartalmaznia kell a hitelezői igények összesítését, a felszámoló költségkimutatását, valamint a behajthatatlan követelések, pénz- és vagyonmaradvány felosztására vonatkozó javaslatot. Az írásbeli előkészítés során a felszámolónak a hitelezői igényt bejelentett hitelezőket, illetve a választmányt tájékoztatnia kell arról, hogy egyszerűsített felszámolási kérelmet kíván a bírósághoz benyújtani. Egyúttal felhívja a hitelezőket, hogy ha tudomásuk van az adós bárhol fellelhető vagyonával, illetve ha segítséget tudnak nyújtani az eljárás rendes szabályok szerinti lebonyolításához, úgy azt megfelelő határidőn belül jelentsék a felszámolónak.

Értékelés

A Cstv-nek a felszámolásra, illetve a felszámolási eljárásra vonatkozó szabályai megegyeznek a nyugat-európai csődjog szabályaival. Sőt bizonyos kérdésekben néhány nyugat-európai országot le is köröz, illetve a szabályozása egyes élen álló nyugat-európai megoldásokkal egyezik. A „német kis eljárásnak” felel meg az egyszerűsített felszámolás, amelyhez hasonló szinte mindenütt megtalálható a nyugat-európai csődjogi szabályozásban. Ezen kívül a legtöbb nyugat-európai állam csődjogi szabályaival egyezően eltörölte, illetve radikálisan szűkítette a rangsor elvét, meghagyva kettőt: a fizetéseképtelenségi eljárással kapcsolatos költségeket és az elmaradt munkabérek rendezését.

Három kérdés véleményünk szerint azonban továbbra is problematikus. Az egyik a magyar fizetéseképtelenségi jog e tanulmány első két fejezetében kritikusan bemutatott rendszertani hibákból, vagyis abból fakad, hogy a reorganizáció és a felszámolás szétválik egymástól. Ebből fakad a másik probléma, miszerint elsikkad a Cstv-ben a fizetéseképtelenségi eljárás legfőbb célja, a reorganizáció és a bajba jutott vállalat megmentése. A harmadik probléma ugyancsak az elsőből, a szabályozás dogmatikai, rendszertani hibáiból fakad. Ennek tudható be, hogy asszimmetrikusan a nyugat-európai fizetéseképtelenség szabályaival a magyar szabályozás csódelkerülő reorganizációs egyeztető eljárás helyett csódeljárásról, míg a csódeljárás helyett felszámolási eljárásról beszél. Ezeket az itt felvetett problémákat „de lege ferenda” ugyancsak rendezni lesz szükséges.

Mindezek figyelembevételével a Cstv. felszámolási eljárást tartalmazó III. fejezetének első címét, vagyis a 22-27. §-okat – a fizetéseképtelenségi okok (27.§) megjelenítésén kívül - teljesen ki kellene iktatni, és csak annyit kellene kimondani, hogy ha a bíróság az előzetes egyeztetési eljárás sikertelenségét megállapította, elindítja a felszámolási eljárást, főszabályként a már előzőleg kirendelt vagyongondnok felszámolóvá való kijelölése mellett. Ez egyben azt is jelentené, hogy a jelenlegi csódeljárásban eljáró vagyonfelügyelői és a jelenlegi felszámolási eljárásban eljáró felszámolási bizottság nem válna el mereven egymástól, miként a jelenlegi terminológiájú csőd- és felszámolási eljárás sem. Ez tehát azt jelenti, hogy a nyugat-európai jogokhoz hasonlóan nálunk is egy egységesített fizetéseképtelenségi eljárás keretében, ennek megindításakor a bíró (fizetéseképtelenségi) vagyongondnokot rendelne ki, aki automatikusan az eljárás első, egyeztetési fázisában vagyonfelügyelői, míg a másodikban felszámolói tevékenységet látna el. Magára a kijelölésre pedig már az inszolvenca eljárás kezdetén kerülne sor és ezért ott kell a vagyongondnok/felszámolóval kapcsolatos összeférhetlenségi szabályokról, illetve arról szólni, hogy melyek a feltételei e bizottság betöltésének.

Ami a felszámoló hatáskörét illeti, a 34. § kiegészítésével ki kellene mondani, hogy a felszámoló a gazdálkodó szervezet vagyonával kapcsolatos jognyilatkozatot csak a

hitelező(k) és az adós egyidejű értesítése mellett tehet, amellyel szemben bármelyikük felszólamlással élhet a bírósághoz. Meghatározott értékhatár felett a felszólamlás halasztó hatályú lenne, amit azonban a bíróság igen rövid határidőn belül (3 vagy 8 nap) köteles lenne a felek egyidejű kiértesítése mellett elbírálni. Ezzel függ össze, hogy, eltérve a 39. § jelenlegi szabályától, a hitelezői választmány megalakítását kötelezővé és nem fakultatív-
vá kellene tenni, amit szintén az egységes fizetésképtelenségi eljárás megindítása kezdetén már meg kellene a hitelezőknek alakítaniuk.

Ha az egyezsége vagy annak megkísérlésére az eljárás felszámolási szakaszában kerül sor, azon a felszámoló is köteles részt venni. Ezt a szabályt azonban az előzetes egyeztetési eljárás során is helyes lenne érvényre juttatni, mivel a vagyongondnok/felszámoló elméleti szaktudása és gyakorlati tapasztalatai folytán segítséget, hasznos tanácsokat tud a feleknek adni. Ilyen körülmények mellett a vagyongondnok (felügyelő/felszámoló) hatásköre egyfelől kellő bírósági és hitelezői, valamint adósi ellenőrzés alatt állna, ami mellett a jelenleginél nehezebben tudna a felek sérelmére visszaélni a helyzetével. Ennek érdekében kellene még a jelenlegi 55. § kiegészítésével előírni azt, hogy egyszerűsített felszámolást a bíróságtól a felszámoló csak az érintett felek egyetértő nyilatkozata birtokában kérhetne, amit ha nem kapna meg, a bíróság pótolhatja.

A felszámolási eljárás befejezésénél, ha az eljárásban résztvevők valamelyike a zárómérleget vagy az egyszerűsített zárómérleget a bíróság előtt kifogásolja, a bíróság a jelenlegi szabályozástól eltérve (ma ugyanis a bíróság diszkrecionális módon további bizonyítást rendelhet el, vagy a kifogást elutasítja) további bizonyítás nélkül csak akkor utasíthatná el a kifogást, ha az nyilvánvalóan alaptalan. A kifogás elutasítása ellen külön fellebbezést továbbra sem biztosítanánk, azonban az érdemi határozat elleni fellebbezésben az érdekelt a kifogás elutasítását is sérelmezhetné, amit a felettes bíróságnak kötelesege lenne felülbírálni. Az ebben való döntés diszkrecionális jellege így megszűnne.

Megállapítható, hogy a felszámolásról szóló törvény keretei között alapvetően anyagi jogi szabályokat találunk. Ugyanakkor nincsenek egyértelműen körvonalazva a felszámolás eljárási kérdései, szabályai, amely önmagában felveti a felszámolási eljárásból eredő bizonytalanságokat.

A felszámolási eljárás céljai között megfogalmazott azon igény, hogy a hitelezők jogos követeléseik kielégítésre kerüljenek, némi analógiát mutat a végrehajtási eljárással. A végrehajtási eljárás eljárásjogi szabályai ugyanakkor tételesen meghatározottak. Pontosan körvonalazódnak a határidők, a mit lehet és hogyan lehet megtenni kérdései. Ez az eljárási rend a felszámolási eljárásban hiányos és ezáltal megfoghatatlan és számon kérhetetlen. Mindezek alapján megfontolás tárgyává képezi, hogy a felszámolás eljárási rendje is kidolgozásra kerüljön.

A végelszámolás

A magyar szabályozás de lege lata

A végelszámolás a csőd- és a felszámolási eljárással annyiban függ össze, hogy előfordul, hogy a cég saját elhatározású megszüntetésének oka éppen a cég gazdasági krízisbe jutásának és az ezzel összefüggőcs öd-, valamint a felszámolási eljárásnak megelőzése.

A jogutód nélküli megszüntetést kimondó határozatot a cég vezetője haladéktalanul, de legkésőbb 8 napon belül köteles a cégbíróságnak bejelenteni. Látjuk tehát, hogy a

végelszámolás, szemben a fizetéseképtelenségi eljárásokkal a cégbíróság hatáskörébe tartozik.

A végelszámolás megindításáról hozott végzését a bíróság a Céglőnyben közzé teszi. A közzétételnek a végelszámoló nevén és székhelyén kívül tartalmaznia kell a hitelezőnek szóló felhívást, hogy ismert követeléseiket 40 napon belül jelentsék be. A közzététel kapcsán külön ki kell emelnünk és kritikai megjegyzéssel illetnünk, hogy a bírósági megjelentetés mellett a gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXLIV. Tv. (továbbiakban Gt.) 169§(1) bek. rendelkezésének megfelelően a cégbírósági végzést követően a végelszámolónak külön is meg kell jelentetnie a végelszámolás hirdetésnyét. Véleményünk szerint ez a kettős kötelezettség teljesen felesleges, s indokolatlan, a megjelenő határidők különbözősége csak zavart keltő.

A cég hitelezői az elfogadott bírói gyakorlat szerint a végelszámoló közzétételét követő 40 napon belül kötelesek követeléseiket bejelenteni. Ha a végelszámoló a követelést vitatja, erről 45 napon belül az igény bejelentőjét értesíti. A végelszámoló információadási és értesítési kötelezettsége a felszámoló hasonló kötelezettségével egyezik. A végelszámoló a cég szerződéseinek felmondása vagy azoktól való elállása tekintetében a felszámolóhoz hasonló jogokkal bír, és ugyanazokat a szerződéseket nem mondhatja fel, mint amelyeket a felszámoló. A cég vezetője a végelszámolás kezdő időpontját megelőző nappal záróleltárt, tevékenységet lezáró mérleget, adóbevallást, az eredmény felosztása után pedig zárómérleget készít és mindezt 30 napon belül a végelszámolónak átadja.

A végelszámoló a cég kötelezettségeit a lejárattól függetlenül teljesíti, követeléseit behajtja, igényeit érvényesíti, vagyonát pedig a szükséges mértékben értékesíti. Az ezzel kapcsolatos adatokat végelszámolási nyitómérlegben helyezi, amelyet elkészítése után a legfőbb szerv elé terjeszt.

Ha a végelszámoló megállapítása szerint a cég vagyona az ismert hitelezők követeléseinek a fedezetére sem elegendő, felszámolási eljárás lefolytatására irányuló kérelmet köteles előterjeszteni.²⁷ Ha a végelszámolás megindulását követően felszámolási eljárást kezdeményeznek, a felszámolás elrendelése esetén a végelszámolási eljárás megszüntetése érdekében a bíróság a cégbíróságot értesíti, aki a végelszámolást megszünteti. A törvény tehát egyértelműen és helyesen a felszámolási eljárás elsőbbsége mellett foglal állást.

A végelszámolás kezdetét követő egy év elteltével a végelszámolónak tájékoztatót kell készítenie a végelszámolás alatt álló cég helyzetének a bemutatására közölve az eljárás elhúzódásának az indokait is. Ezen kívül közölnie kell az eljárás befejezésének várható időpontját.

A végelszámolás befejezésekor a végelszámoló az egyes évekre külön-külön éves beszámolót, az utolsó évben pedig az eredmény felosztása után végelszámolási zárómérleget, zárójelentést és vagyonfelosztási javaslatot készít, amit a megszüntetési határozatot hozó testület elé terjeszt. Ezt követően az eljárás befejezését a cégbíróságnak bejelenti, amely elrendeli a cég törlését a cégnyilvántartásból.

A magyar szabályozás de lege ferenda

A végelszámolás nem tartozik a fizetéseképtelenségi joghoz, ezért megalapozott az olyan álláspont, hogy ezt nem a fizetéseképtelenségi jogban, hanem a cég- és a társasági jogban

²⁷ Ekkor gyakran egyszerűsített felszámolásra van csak lehetőség.

kellene rendezni. Ez még akkor is így van, ha előfordul a két intézmény között összefüggés. Ez akkor áll fenn, amikor fizetésképtelenné válás megelőzése végett, vagy gazdaságtalan, illetve kevésbé gazdaságos működés következtében a gazdálkodó szerv elhatározza a megszűnését. Ezért a végelszámolást „de lege ferenda” ki kellene hagyni a fizetésképtelenségi jogunk újrakodifikálása során e jogterületről, áttéve a teljes szabályozást a cégtörvénybe, amelynek módosítását követően a végelszámolást szabályozó joganyag egy jogszabályban ölthetne testet. Ez feloldhatja a Csjt. és a Gt. korábban bemutatott kettős szabályainak ellentmondásait.

Ezzel szemben viszont a bérgarancia-alap működésének és abból a munkavállalók elmaradt járandóságainak a kielégítésének szabályait, vagyis a jelenlegi 1994:LXVI. tv. megreformált tartalmát – amelyet e kutatási projekt másik ága már kidolgozott²⁸ – be kellene építeni az új fizetésképtelenségi törvénybe, mivel a fizetésképtelenségi jognak képezi a részét.

Hivatkozások

- A 98/50/EK irányelv. in: Kiss György (szerk): *Az Európai Unió munkajoga*. Osiris, Bp., 2001, Függelék
- Berke Gyula (2001) : *A munkavállalói jogok védelme a munkáltató személyében bekövetkező változások esetében*. In: *Az Európai Unió munkajoga*. (Szerk.: Kiss György.) Osiris, Budapest
- Csőke Andrea – Fodorné Lettner Erzsébet – Horváth Andrea – Serényi György (2001): *Csőd, felszámolás, végelszámolás*. KJK. Kerszöv. Budapest
- Kiss György (1982): *A csőd közgazdasági és jogi megközelítése (Vázlat a polgári magyar és a mai francia csődjogról)*. Szoc. Vállalat orsz. távlati Kutatási főirány Programiroda kiadása, Pécs
- Prugberger Tamás (1984): *A szanálási eljárás a szövetkezeti szektorban*. A Közigazgatás fejlesztésének Országos Tudományos Vizsgálata Országos szintű kutatási főirány Programirodájának a kiadása, Budapest
- Prugberger Tamás (2002): *A munkáltatói jogutódlásról szóló európai uniós normák tartalma és átültetésének mikéntje a magyar jogrendszerbe*. In: *Publicationes Universitatis Miskolciensis, Sectio Iuridica et Politica*, Tomus XX/2. Miskolc, University Press, 2002.
- Prugberger Tamás (2003): *A munkáltató fizetésképtelensége esetére szóló munkabérfizetés védelmét érintő hazai szabályozás az európai uniós jogi rendezés tükrében*. *Publicationes Universitatis Miskolciensis Sectio Iuridica et Politica*. Tomus XXI/2. Miskolc, University Press
- Prugberger Tamás – Radnay, Josef (2003): *Törvény a Bérgaranciaalapról szóló 1994. évi XVI. Tv. módosításáról*. *Publicationes Universitatis Miskolciensis Sectio Iuridica et Politica*. Tomus XXI/2. Miskolc, University Press

²⁸ V.ö.: Prugberger: *A munkáltató fizetésképtelensége esetére szóló munkabérfizetés védelmét érintő hazai szabályozás az európai uniós jogi rendezés tükrében*; Josef Radnay: *Arbeitsrecht und insolvenzrecht*. Prugberger-Radnay: *Törvény a Bérgaranciaalapról szóló 1994. évi XVI. Tv. módosításáról*. In.: *Publicationes Universitatis Miskolciensis Sectio Iuridica et Politica*. Tomus XXI/2. Miskolc, University Press. 2003: 665-717.

- Radnay, Josef (2003): *Arbeitsrecht und insolvenzrecht*. Publicationes Universitatis Miskolciensis Sectio Juridica et Politica. Tomus XXI/2. Miskolc, University Press
- Schaibl, N.A. (1984): *Das Insolvenzrechts Österreichs nach der Novelle 1982*. Konkurs-, Treuharn-, und Schiedsgerichtswesen, 2:219-223.
- Smid, Stefan (2002): *A csőd szabályozása egyes EU-tagállamok és az USA autonóm jogrendszerében*. In: *A fizetésképtelenség szabályozása, Begegunkgen*, Schriftenreihe des Europa Institutes Budapest, Band 17/I. (szerk.: Török Gábor-Glatz Ferenc Henrik)